

Ghid pentru profesorii din învățământul

Pachetul de lucru 2

2024

Cofinanțat de
Uniunea Europeană

Finanțat de Uniunea Europeană. Punctele de vedere și opiniile exprimate aparțin, însă, exclusiv autorului (autorilor) și nu reflectă neapărat punctele de vedere și opiniile Uniunii Europene sau ale Agenției Executive Europene pentru Educație și Cultură (EACEA). Nici Uniunea Europeană și nici EACEA nu pot fi considerate răspunzătoare pentru acestea.
Numărul proiectului: 2023-1-HT02-KA220-SCH-000165552

Contents

OE	3
Outdoor Education (educație în aer liber)	3
UD	3
Universal Design	3
ECEC	3
Early Childhood Education Care (Educație preșcolară)	3
MI	3
Movement Impairments (Dificultăți de mobilitate)	3
PARTEA 1: Introducere	3
Scop	3
Educația în aer liber în copilăria timpurie	5
Activități educative în aer liber: beneficii	7
Activitățile în aer liber și copiii cu deficiențe de mișcare	12
Abordare metodologică și pedagogică	12
Copilul ca agent activ în învățare	12
Pedagogie incluzivă în aer liber și design universal pentru spațiile în aer liber	13
Învățarea prin joc	17
Tehnologia digitală pentru educația în aer liber incluzivă și centrată pe elev	19
Implementarea activităților educative în aer liber pentru copiii cu deficiențe motorii	
- Contextul țărilor partenere	22
Prezentare generală a contextelor țărilor partenere	25
PARTEA 2: Proiectarea activităților în aer liber	30
Cum să concepeți un mediu eficient de educație în aer liber, pentru copiii cu vârste cuprinse între 3-5 ani	30
Rolul educatorului	30
Sănătate și siguranță în proiectarea unui mediu exterior accesibil pentru copiii cu dificultăți de mobilitate	32
Spații în aer liber pentru activități educative	32
Planificarea și punerea în practică a activităților educative incluzive în aer liber	34
Observare și facilitare	37
Reflectarea și evaluarea	38
PARTEA 3: Aducerea exteriorului în interior	40

Cum să amenajați un spațiu de clasă eficient pentru a promova continuitatea între educația în interior și cea în exterior	41
Sănătatea și siguranța în proiectarea unui mediu de clasă accesibil și incluziv	42
Concluzii și recomandări	45
Referințe:	50
Îndrumare Tutoriale video:	
https://www.outdoor4mi.eu/outputs/	
https://www.youtube.com/@outdoor4mi	

Tabel de abrevieri și acronime

OE	Outdoor Education (educație în aer liber)
UD	Universal Design
ECEC	Early Childhood Education Care (Educație preșcolară)
MI	Movement Impairments (Dificultăți de mobilitate)

PARTEA 1: Introducere

Scop

Acest raport își propune să ofere un ghid practic, însoțit de un cadru teoretic concis și de recomandări practice pentru educatorii din domeniul educației și îngrijirii copiilor preșcolari, care lucrează cu copii cu vârste cuprinse între 3 și 5 ani. Ghidul se concentrează pe modul de pregătire și implementare a activităților în aer liber, astfel încât să răspundă nevoilor tuturor copiilor, inclusiv celor ale copiilor cu dificultăți de

mobilitate. Acest ghid a fost elaborat în cadrul proiectului Outdoor4mi, finanțat prin programul Erasmus+ (numărul proiectului: 2023-1-IT02-KA220-SCH-000165552). La elaborarea lui au contribuit organizații partenere din șapte țări: Italia, Cipru, Malta, Spania, România și Portugalia. Raportul prezintă Pachetul de lucru 2: Îndrumările Outdoor4mi pentru educatorii pentru preșcolari au fost concepute pentru a oferi acestora o bază teoretică și sfaturi practice privind pregătirea mediului educațional, astfel încât să faciliteze activitățile de educație în aer liber (OE) în grădinițe. Ghidul pune un accent deosebit pe asigurarea accesibilității pentru elevii cu deficiențe de mobilitate (MI) și se adresează educatorilor care lucrează cu copii cu vârste cuprinse între 3 și 5 ani.

Proiectul subliniază importanța educatorilor calificați și cu experiență în educarea copiilor, precum și în „personalizarea învățării, pentru a o face autentică și relevantă” (UNESCO, 2021). Principalul obiectiv al proiectului este să crească gradul de conștientizare și să dezvolte competențele educatorilor din învățământul preșcolar în integrarea activităților educative desfășurate în aer liber (OE) pentru copiii din această categorie de vârstă. Dorim să sprijinim prioritățile Erasmus+ legate de mediu și incluziune, oferindu-le educatorilor îndrumări privind crearea unor spații și activități în aer liber incluzive, adaptate nevoilor copiilor de 3-5 ani, inclusiv celor cu deficiențe de mobilitate (MI). De asemenea, ne propunem să consolidăm expertiza educatorilor în implementarea acestor activități în aer liber, oferind soluții practice pentru a depăși obstacolele și dificultățile, astfel încât toți copiii să poată beneficia de această abordare. Principiile, ideile și sugestiile practice prezentate în acest raport nu reprezintă un curriculum rigid, ci o resursă flexibilă de practici educaționale pentru implementarea activităților în aer liber. Acestea au scopul de a inspira și sprijini educatorii din învățământul preșcolar în ceea ce privește adaptarea activităților în aer liber, astfel încât să fie sigure și accesibile. Aceste îndrumări pot fi adaptate pentru a desfășura

activități în aer liber cu copiii de 3-5 ani, într-un mod cât mai adecvat contextului specific și culturii școlare.

Elaborarea ghidului Outdoor4mi s-a bazat pe rezultatele activităților de cercetare care au luat în considerare:

- (a) principalele concluzii ale unei analize a literaturii de specialitate din publicațiile recente privind educația în aer liber incluzivă în copilăria timpurie și
- (b) ideile și temele rezultate din analiza interviurilor cu educatorii și alte părți implicate în educația preșcolară, care lucrează cu copii de 3-5 ani, inclusiv cu cei cu deficiențe de mobilitate, și cu părinții acestora.

Mai exact, am dezvoltat un model despre cum pot fi organizate și implementate activități educative în aer liber, bazându-ne pe revizuirea literaturii referitoare la educația preșcolară incluzivă în aer liber, pe analiza tematică a interviurilor de tip focus grup cu educatori care lucrează cu copii cu vârste între 3 și 5 ani și pe interviuri individuale cu părinții copiilor cu deficiențe de mobilitate. În fiecare dintre țările partenere s-au desfășurat: a) două focus grupuri, cu participarea a minim patru educatori și b) patru interviuri individuale cu părinții. În total, 56 de educatori și 28 de părinți au fost implicați în colectarea datelor la nivel european.

Acest raport este împărțit în trei părți. Prima parte, bazată pe literatura de specialitate recentă, oferă o prezentare succintă a conceptului și beneficiilor educației în aer liber, a modelului teoretic al activităților în aer liber în copilăria timpurie, precum și a considerațiilor metodologice și pedagogice specifice. De asemenea, subliniază importanța acestor activități și descrie contextul în care partenerii le implementează. A doua parte documentează principiile generale și oferă recomandări pentru conceperea și implementarea activităților educative în aer liber, asigurându-se că acestea sunt sigure și incluzive. Sunt prezentate sugestii pentru adaptarea activităților la nevoile

specifice de învățare ale copiilor cu vârste între 3 și 5 ani, inclusiv ale celor cu mobilitate redusă. În cea de-a treia parte, discutăm despre cum să proiectăm un mediu de învățare eficient care să favorizeze continuitatea între educația în interior și cea în aer liber, inclusiv aspectele legate de sănătate și siguranță. Părțile a doua și a treia se bazează pe analiza datelor colectate din focus grupuri și din interviuri individuale.

Educația în aer liber în copilăria timpurie

Educația în aer liber este o abordare inovatoare a învățării, care câștigă din ce în ce mai multă popularitate și aduce multe beneficii copiilor, în special în educația timpurie. Aceasta implică activități desfășurate în afara sălii de clasă, activități care se desfășoară în paralel cu programul educațional formal și sprijină procesul de învățare. Conform lui Murillo și colaboratorii (2018), educația în aer liber implică învățarea prin intermediul corpului și al simțurilor, al interacțiunii cu ceilalți și al reflecției asupra experiențelor specifice pe care le poate oferi un anumit loc. Stavrianos și Pratt-Adams (2022) clasifică educația în aer liber drept o abordare de învățare non-formală, care acoperă o gamă largă de subiecte și se desfășoară în afara sălii de clasă. Vladescu (2022) afirmă că educația în aer liber combină toate cele trei forme de educație - formală, informală și non-formală - pentru a sprijini dezvoltarea generală a copilului. În educația în aer liber, accentul se pune în principal pe mediu în care are loc învățarea.

Potrivit lui Roji-Ramos și colaboratorii (2021), educația în aer liber își are originea în Statele Unite ale Americii, California fiind prima care a dezvoltat un astfel de program. Bortolotti (2019) afirmă că rădăcinile educației în aer liber pot fi urmărite până în cultura anglo-saxonă. De-a lungul timpului, Asia și Europa s-au alăturat acestei mișcări, iar programele de educație în aer liber au devenit acum populare la nivel mondial.

În ultimii ani, educația în aer liber trezit un interes semnificativ în domeniul educațional la nivel global. Este văzută ca o oportunitate de a promova învățarea activă și dezvoltarea competențelor transversale, atât la nivel național, cât și internațional. Educația în aer liber oferă instrumente excelente pentru a stimula curiozitatea și interesul copiilor, transformând educația dintr-un proces pasiv într-unul activ, prin activități interactive în mediul natural (Lattarulo & Vandelli, 2021). Această abordare pune accent pe îmbunătățirea gândirii critice, a relației dintre om și natură, și a conexiunii cu lumea. De asemenea, oferă copiilor competențe esențiale pentru secolul XXI, pe care educația tradițională, desfășurată în interior, nu le poate oferi, cum ar fi abilități de învățare și inovație, competențe pentru viață și carieră, precum și cunoștințe în domeniul informației, media și tehnologiei (Özgem, 2022).

Conceptul de educație în aer liber este utilizat în diverse moduri, cum ar fi educația în natură, educația ecologică, educația în aer liber, educația în afara clasei, învățarea experiențială, educația prin aventură, învățarea bazată pe mediul înconjurător sau învățarea prin experiențe reale. În contextul educației timpurii, activitățile în aer liber sunt, de obicei, asociate cu jocul liber, care este extrem de benefic pentru copiii mici, deoarece îi încurajează să interacționeze cu ceilalți, cu mediul și obiectele din jurul lor, să exploreze, să experimenteze și să înțeleagă lumea. Jocul în aer liber face parte integrantă din rutina zilnică în grădinițele din întreaga lume și este, de obicei, organizat ca o activitate recurentă (Birkeland, 2019). Deși jocul în aer liber este important, acesta poate fi, de asemenea, un cadru excelent pentru activități mai structurate, care ajută copiii să învețe și să dezvolte o gamă largă de abilități în diverse domenii, cum ar fi matematica, istoria, geologia, arta, muzica și comunicarea. În plus, experiențele din aer liber pot fi folosite ca instrumente de învățare în mediul interior, ceea ce poate genera noi subiecte de explorare. Acest ciclu continuu de experiență și reflecție este fundamental pentru educația în aer liber (Proiectul DEHORS, 2021). Drept urmare,

importanța activităților în aer liber a crescut semnificativ în grădinițele din întreaga lume (Waller et al., 2017).

Activități educative în aer liber: Beneficii

Activitățile și experiențele în aer liber aduc multiple beneficii copiilor mici. Din acest motiv, există o tradiție îndelungată de a include jocurile și învățarea în aer liber în educația preșcolară. Acestea le oferă copiilor șansa de a explora, crea, descoperi și evolua, în timp ce se implică activ în natură. Copiii au o tendință naturală de a explora, iar contactul cu mediul exterior le oferă numeroase oportunități de învățare, dezvoltare a simțurilor și experimentare a mișcării.

Cu toate acestea, în lumea urbanizată de astăzi, spațiile pentru activități în aer liber s-au redus, iar preocuparea părinților și educatorilor pentru siguranța copiilor a sporit, ceea ce a avut un impact negativ asupra activităților în aer liber. Copiii nu mai au la fel de mult acces la locurile de joacă ca în trecut. Numeroase studii arată că utilizarea pe scară largă a tehnologiei și a jocurilor digitale a dus la o scădere a activității fizice și a jocurilor în aer liber, precum și la o scădere a dezvoltării fizice normale a copiilor (Fischetti et al., 2020). Alte bariere în calea integrării activităților în aer liber includ politicile administrative, concepțiile greșite cu privire la importanța activităților educative în aer liber, teama și lipsa de formare în rândul educatorilor pentru preșcolari, precum și lipsa mijloacelor necesare.

O analiză recentă (Kiviranta et al., 2023) a examinat 20 de studii din 10 țări privind învățarea în aer liber în educația preșcolară. Scopul a fost de a identifica și descrie beneficiile și riscurile implementării învățării în aer liber. În urma acestei analize au rezultat șase categorii, incluzând impactul învățării în aer liber asupra dezvoltării generale a copiilor, a sănătății și bunăstării acestora, a oportunităților de învățare

practică, a experiențelor în natură, asupra rolului educatorilor ca facilitatori și a importanței organizării meticuloase a activităților educative în aer liber. Potrivit lui Gray (2018), învățarea în aer liber are patru dimensiuni: abilități și cunoștințe, relația om-natură, conservare și durabilitate, sănătate și stare de bine. Wattchow (2021) explică faptul că educația în aer liber poate oferi „oportunități de a se conecta la mediul înconjurător specific, atât din punct de vedere senzorial, cât și cognitiv, simbolic, empatic și chiar spiritual” (p. 106).

Educația în aer liber a fost recunoscută drept o abordare valoroasă a învățării prin intermediul simțurilor, în cadrul căreia cunoștințele sunt dobândite prin interacțiunea fizică cu mediul înconjurător și prin experiențe senzoriale. Această abordare este susținută de numeroase studii. Cercetările recente din acest domeniu au arătat că educația în aer liber ar trebui să fie o parte integrată a curriculumului, incluzând activități desfășurate în afara sălii de clasă. Astfel de activități, precum excursiile sau spațiile de învățare în aer liber, sunt concepute pentru a îi implica pe copii în învățarea practică și experiențială (Dettweiler & Mygid, 2020). Integrarea jocului și a activităților în aer liber în cadrul educației timpurii contribuie la creșterea motivației și interesului pentru activitățile școlare, oferă bucurie și satisfacție, sporește entuziasmul și dorința de a comunica, consolidează stima de sine și dezvoltă abilități noi (Haraga, 2023). Se recomandă ca lecțiile să fie desfășurate în mod regulat în aer liber și ca toate disciplinele să fie predate într-un astfel de mediu.

Beneficiile învățării și jocului în aer liber pentru dezvoltarea copiilor variază în funcție de context și subiect (Bentsen & Eeby-Ernst, 2020). Mai jos enumerăm și descriem principalele beneficii:

1. Învățare independentă și activă

Prin implicarea în experiențe practice de învățare, în care își folosesc toate simțurile, copiii își satisfac curiozitatea și devin elevi independenți, dezvoltându-și abilități cognitive precum imaginația, creativitatea, gândirea critică, concentrarea și reflecția. Oportunitatea de a lua decizii și de a-și orienta atenția în cadrul activităților în aer liber promovează autonomia și încrederea în sine. Mediul înconjurător are potențialul de a hrăni curiozitatea naturală a copiilor și de a introduce un anumit grad de risc în activitățile de învățare. Faptul de a permite copiilor să își asume riscuri rezonabile și calculate prin încercări și erori, de a lucra cu colegii lor și de a fi îndrumați de un adult capabil pentru evitarea situațiilor periculoase, promovează dezvoltarea unor abilități utile pentru a face față și a depăși dificultățile (Cortecci et al., 2021). Într-o societate care tinde să supra-protejeze copiii, aceste oportunități sunt deosebit de valoroase, deoarece evitarea riscurilor nu îi învață cum să le facă față și cum să le gestioneze. Totuși, este necesară o abordare echilibrată între riscuri și beneficii, precum și între siguranță și oportunități de învățare, bazată pe recunoașterea faptului că riscul este subiectiv și că trebuie create condițiile adecvate pentru a oferi siguranță (Bento & Sandseter 2020; Gori et al. 2023). Participarea activă la activitățile în aer liber sporește implicarea copiilor și asumarea învățării de către ei (Mann et al., 2022). Ea oferă copiilor o gamă largă de situații complexe și obstacole de depășit, testându-le limitele. De asemenea, oferă oportunități de învățare practică, ce sprijină dezvoltarea deplină a copiilor (Kiviranta et al., 2023). Contextul exterior, verde, calm și liniștit, îmbunătățește învățarea, prin promovarea implicării, atenției, autodiscipliniei și reducerii stresului (Kuo et al., 2019).

2. Abilități de comunicare și abilități sociale

Mediile de învățare diverse sporesc motivația copiilor și încurajează interacțiunea socială (Mygind, 2020). Activitățile în aer liber sunt o bună ocazie pentru colaborarea și interacțiunea cu colegii. În plus, în spațiile în aer liber, copiii trebuie să se adapteze la situații imprevizibile, ceea ce oferă numeroase oportunități pentru rezolvarea de probleme, gestionarea riscurilor și utilizarea diferitelor abilități personale, inclusiv a celor care nu sunt de la sine evidente, cum ar fi lucrul cu colegii. Ca urmare, copiii pot reflecta ulterior asupra experiențelor pe care le-au avut în aer liber, cu un sentiment sporit de autoeficacitate, putere și conștiință de sine (Giunti et al., 2023). În timp ce se joacă sau învață în aer liber, ei au numeroase oportunități de apropiere fizică și interacțiune socială. Se angajează în schimburi, cooperează, își asumă diferite roluri și relaționează cu ceilalți în moduri creative și plăcute.

3. Dezvoltarea unui sentiment de identitate: individuală și culturală

Prin activități ludice în aer liber, copiii pot învăța multe despre ei înșiși și pot dezvolta un sentiment de identitate personală și culturală. Prin implicarea activă în activități în aer liber și prin autoexplorare, ei fac alegeri cu privire la preferințele personale, își conștientizează abilitățile, punctele forte și punctele slabe și își hrănesc emoțiile. Cercetările arată că mediul natural poate fi considerat o arenă pentru formarea culturală. Spațiile în aer liber, de la zonele urbane la păduri, variază în cadrul culturilor și țărilor. Prin urmare, accesul la medii și activități în aer liber le permite copiilor să își dezvolte înțelegerea și identitatea culturală. Copiii ajung să înțeleagă condițiile și comportamentele sociale, tradițiile, obiceiurile și sistemele de credințe, devenind astfel co-creatori și re-creatori ai culturii. Ei au ocazia să acumuleze experiențe directe și să își formeze propriile înțelesuri despre

realitate (Mussini et al., 2020). Prin activitățile în aer liber, copiii dezvoltă un sentiment de apartenență, responsabilitate, apreciere și dragoste pentru mediul în care trăiesc. Mediul exterior le oferă oportunități de a-și construi și dezvolta cunoștințele. Ei devin protagoniști în acest proces, ceea ce contribuie la îmbunătățirea stimei de sine și a abilităților de comunicare (Bento & Costa, 2018).

4. Aptitudini fizice, stare de bine și sănătate

Activitățile în aer liber au capacitatea de a reduce stresul și de a îmbunătăți sănătatea fizică și emoțională a copiilor. Bento și Sandseter (2020) au observat că joaca în aer liber poate stimula activitatea fizică și starea generală de bine. Activitățile în aer liber oferă plăcere și satisfacție copiilor mici, sporind astfel sănătatea și starea lor de bine. Interacțiunea zilnică cu natura întărește sistemul imunitar și oferă oportunități pentru exercițiu și activitate fizică. Activitățile în aer liber au un impact pozitiv asupra dezvoltării lor fizice, incluzând conștientizarea propriului corp, echilibrul, coordonarea și forța. Ei pot deprinde mișcări precum săritul, cățărutul și alergatul. Conform lui Mann și colab. (2022), petrecerea timpului în spații deschise și naturale poate avea un impact pozitiv asupra sănătății fizice, cognitive și mentale.

5. Conștientizarea mediului și legătura cu natura

Activitățile în aer liber, inclusiv joaca, au un rol esențial în dezvoltarea sensibilității, respectului și dragostei copiilor pentru natură. Prezentându-le calitățile și proprietățile naturale ale mediului, încurajăm legătura lor cu natura și conștientizarea problemelor ecologice. Onida (2021), discutând despre importanța interacțiunii cu solul la o vârstă fragedă, a subliniat că solul este mult

mai mult decât un material, este „țesătura” care susține toate formele de viață de pe planeta noastră.

Așadar, explorarea, atingerea și experimentarea solului joacă un rol esențial în sensibilizarea copiilor de la o vârstă fragedă pentru a iubi și respecta pământul și pentru a-i înțelege calitățile și proprietățile. Jocul cu și într-un mediu natural poate încuraja, de asemenea, legătura emoțională dintre copii și natură. Interacționând cu natura, aceștia pot înțelege procesele naturale și biologice și pot dezvolta atitudini pozitive față de probleme precum sustenabilitatea ecologică, schimbările climatice, reciclarea etc. Un studiu recent realizat de Barrable și Booth (2020) a investigat rolul grădinițelor în aer liber în dezvoltarea conexiunii copiilor cu natura, în comparație cu grădinițele tradiționale. Rezultatele au arătat că doi factori principali influențau această conexiune: legătura părinților cu natura și timpul total petrecut într-o grădiniță în aer liber. Acest lucru indică o relație de tip cantitate-răspuns între timpul petrecut în natură și nivelul de conexiune cu mediul natural.

Activitățile în aer liber și copiii cu deficiențe de mișcare

Toți copiii ar trebui să aibă oportunitatea de a participa la activități în aer liber pentru a beneficia de efectele pozitive ale acestora. Cu toate acestea, copiii cu dificultăți de mobilitate pot întâmpina obstacole care le îngreșesc accesul sau le limitează experiența și timpul de participare. Un spațiu exterior incluziv trebuie să fie accesibil pentru toți copiii, inclusiv pentru cei cu deficiențe de mobilitate, ceea ce presupune un acces facil și dotări adecvate nevoilor lor. Mai important, acest spațiu trebuie proiectat astfel încât să răspundă nevoilor diverse ale tuturor copiilor, oferindu-le oportunitatea de a participa, de a se simți confortabil și de a se bucura de activități (Everyone Can Play, 2023). Având în vedere beneficiile educației în aer liber, este esențial să ne concentrăm pe eliminarea

obstacolelor și pe crearea unor medii accesibile și incluzive, pentru a asigura participarea egală a tuturor în procesul de învățare. Copiii cu dificultăți de mobilitate trebuie să se simtă bineveniți în activitățile în aer liber, iar riscul de a se simți excluși din acest mediu trebuie redus la minimum. Ne propunem să le oferim educatorilor recomandări care să îi sprijine în proiectarea și organizarea activităților în aer liber, astfel încât copiii cu vârsta între 3 și 5 ani, inclusiv cei cu dificultăți de mobilitate, să aibă acces la spații incluzive și accesibile. Aceste spații trebuie să le permită să învețe prin experiențe directe în natură.

Abordare metodologică și pedagogică

Copilul ca agent activ în învățare

Modelul teoretic al educației în natură se bazează pe conceptele lui Vygotsky (2016) și Dewey (1963) despre copil ca agent activ în procesul de învățare și formare culturală. Dewey (1963) este un gânditor de referință în acest domeniu, deoarece pedagogia sa progresistă promovează învățarea prin experiențe practice din viața de zi cu zi. Conceptul său de „învățare prin practică” este în concordanță cu principiile educației în natură. Potrivit acestui model, copiii sunt considerați participanți activi în interacțiunile lor zilnice cu părinții, educatorii, obiectele și natura, care le oferă oportunități variate, adaptate abilităților lor în continuă dezvoltare.

Hedegaard (2020) afirmă că învățarea și formarea copiilor sunt influențate de contextul cultural și sunt procese mediate și integrate în acesta. El subliniază că dezvoltarea și formarea culturală a copiilor nu urmează un traseu fix și secvențial, ci sunt procese dinamice care necesită implicarea activă a copiilor și oportunități de interacțiune dialectică cu factorii sociali. Bronfenbrenner (2001), în definirea proceselor proximale ale dezvoltării umane, a subliniat importanța mediului specific, a oamenilor, a timpului și

a proceselor în dezvoltarea individului, mai ales în primele etape ale vieții. El a evidențiat rolul esențial al interacțiunii dintre organismul bio-psihic aflat în dezvoltare și oamenii, obiectele și simbolurile din mediul său imediat. Astfel, mediul în care copiii învață și cresc este esențial pentru dezvoltarea lor globală, ceea ce face ca educația în afara clasei să ofere un mediu de învățare unic (Güdelhöfer, 2016). Bortolotti (2019) accentuează că mediul de viață este o componentă fundamentală a procesului de învățare. Învățarea bazată pe mediu, sau „place-based learning”, este o metodă pedagogică care subliniază rolul și importanța locului în procesul de învățare, având în vedere că fiecare loc oferă oportunități unice pentru elevi de a-și dezvolta cunoștințe și semnificații prin interacțiunea cu acel loc.

Pedagogie incluzivă în aer liber și design universal pentru spațiile în aer liber

Incluziunea valorifică diversitatea umană, considerând diferențele ca fiind atuuiri. Ea subliniază necesitatea implementării unor schimbări în educație care să promoveze incluziunea și să permită fiecărui copil să participe în funcție de propriile capacități. Cercetările (vezi Bortolotti et al., 2020) confirmă existența unei legături semnificative între metodele educației în aer liber și incluziune. Anumite caracteristici ale spațiilor exterioare, cum ar fi dimensiunile, lipsa de structură și materialele disponibile, sunt considerate factori favorizanți pentru găsirea de răspunsuri la propriile nevoi și pentru a urmări interese și proiecte personale și social. De exemplu:

- Mediul extern permite grupurilor și indivizilor să manipuleze obiecte, să dobândească cunoștințe, să construiască trasee, să observe împrejurimile, să-și marcheze prezența, să se ascundă etc., mai mult sau mai puțin intenționat.

- Atunci când mediul extern este unul natural, imaginația și posibilitățile se multiplică și sunt îmbogățite cu noi semnificații, înlesnind o utilizare personalizată, activă și relevantă.
- Spațiul de relaționare este extrem de incitant și îi încurajează pe copii să găsească timp și loc pentru ei înșiși, stimulând în același timp dinamica de cooperare pentru realizarea obiectivelor comune.
- Caracterul mai puțin structurat al spațiilor este considerat un element educațional valoros al mediului natural, permițând celor implicați în astfel de activități să exploreze și să se înțeleagă pe ei înșiși mai bine.

Așa cum afirmă Schenetti și Petrucci (2023), „spațiul educațional în aer liber trebuie să fie conceput, proiectat și testat pentru a deveni un mediu de învățare bine întreținut, curat și bogat, capabil să încurajeze explorarea, cercetarea și jocul, susținând în același timp autonomia copiilor și stimulând colaborarea” (p. 9). Crearea unui spațiu ideal pentru creșterea și dezvoltarea copiilor este esențială. Acest spațiu trebuie să fie suficient de flexibil pentru a răspunde nevoilor și intereselor fiecărui copil. Copiilor le plac locurile aventuroase care aduc a natură, animale și pietre, și au nevoie de mult spațiu pentru a se mișca, a se juca și a explora. Un spațiu modelabil, bogat în materiale naturale, unde pot săpa gropi, se joace în noroi, să se balanseze și să se ascundă în tufișuri, este ideal. Acest spațiu ar trebui să fie unul al inventivității, unde copiii pot experimenta și explora lumea din jurul lor. Locurile de joacă sunt considerate spații excelente pentru învățare, oferind oportunități pentru joc atât în zone mai riscante, cât și în zone structurate. Cercetările arată (Bento & Sandseter, 2020) că un echilibru între asumarea de riscuri și caracteristicile sigure ale locurilor de joacă promovează o plăcere maximă și entuziasm pentru copii. Un mediu mixt care încorporează o gamă de elemente naturale și elemente fabricate sprijină diferite stiluri de învățare și răspunde nevoilor diverse ale copiilor (Proiectul DEHORS, 2021).

Pornind de la definiția incluziunii ca un proces de politici și practici care promovează diversitatea și creează un sentiment de apartenență, bazat pe credința că fiecare persoană are valoare și potențial și merită respect, este esențial să proiectăm spații și activități în aer liber care să răspundă nevoilor și priorităților individuale. Educația incluzivă subliniază că metodele și instrumentele utilizate în procesul de învățare trebuie să acorde prioritate nevoilor tuturor copiilor, inclusiv ale celor cu dizabilități (Schenetti & Petrucci, 2023). Copiii cu dificultăți de mobilitate ar trebui să beneficieze de același acces la educația în aer liber (Morse, 2023), deoarece o educație incluzivă este esențială pentru a garanta accesibilitatea și participarea deplină (Malaguti & Augenti, 2022).

Calitatea activităților în aer liber este direct proporțională cu nivelul calității amenajării spațiilor exterioare, iar acest aspect depinde de implicarea tuturor utilizatorilor acestor spații. Este esențial ca spațiile exterioare să fie proiectate pentru a permite participarea incluzivă, astfel încât copii cu abilități diferite să poată participa și beneficia de activități. Spațiile destinate copiilor trebuie să ofere un mediu sigur și plăcut pentru joc activ și să fie adaptate și pentru copiii cu probleme de mobilitate. Aceste spații pot include rampe și echipamente de joacă variate, cum ar fi leagăne accesibile, bucătării în grădină și gropi de nisip, corturi conice și poduri largi. De asemenea, zonele de joacă senzoriale pot răspunde nevoilor tuturor copiilor, incluzând grădini suspendate și plante de diferite înălțimi, forme și dimensiuni, astfel încât toată lumea să poată vedea, simți și mirosi (Everyone Can Play, 2023, p. 41). Astfel de proiecte incluzive le oferă copiilor cu dizabilități șansa de a experimenta bucuriile jocului în aer liber în același mod ca și colegii lor fără dizabilități. În plus, aceste spații permit copiilor cu diferite niveluri de abilitate să interacționeze între ei, promovând incluziunea socială și înțelegerea. Prin crearea unor medii exterioare accesibile tuturor copiilor, putem încuraja un sentiment de comunitate și apartenență, în care fiecare copil se simte apreciat și inclus. Astfel de spații în aer liber incluzive permit copiilor cu diverse niveluri de abilitate să experimenteze un sentiment

de apartenență și implicare, ceea ce contribuie semnificativ la dezvoltarea și starea lor generală de bine. Pentru a oferi o experiență cu adevărat incluzivă și a maximiza beneficiile jocului în aer liber, este important să înțelegem mai bine cum putem să sprijinim și să facilităm interacțiunea copiilor în aceste medii de joacă.

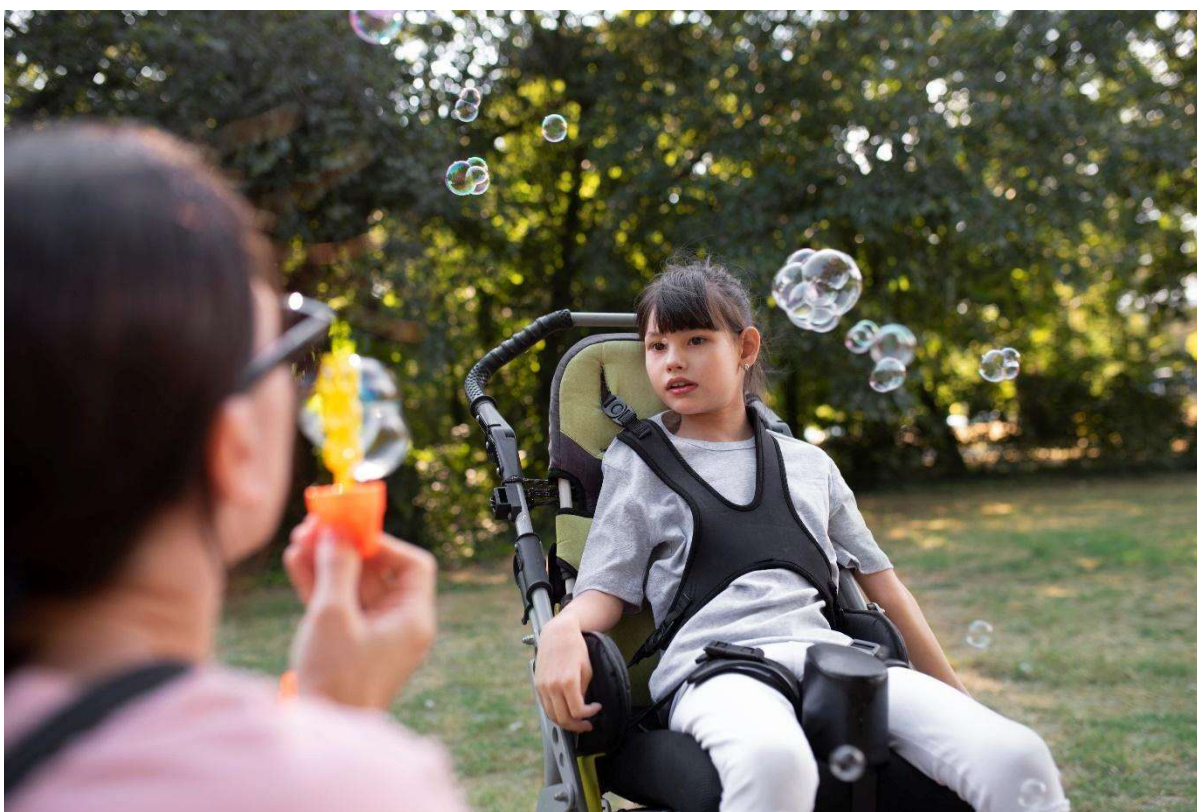
Pentru a asigura spații exterioare accesibile, care să nu marginalizeze sau să nu excludă copiii cu dificultăți de mobilitate și alte tipuri de dizabilități, sugerăm adoptarea conceptului de design universal (UD), care pare să fie cel mai strâns asociat cu incluziunea (Lynch et al., 2020). Noul standard european (EN 17210:2021) subliniază că, dincolo de termenii „design universal”, „design incluziv” și „design pentru toți”, care au fost utilizați interschimbabil în literatura de specialitate, este necesar să se dezvolte în continuare termeni precum „design accesibil”, „design fără bariere” și „design intergenerațional” (NSAI Standards, 2021). Designul universal promovează un design centrat pe utilizator, care ia în considerare nevoile diverse ale tuturor oamenilor și se asigură că toată lumea, inclusiv generațiile viitoare, indiferent de vârstă, sex, capacitate sau mediu cultural, poate participa la activități sociale, economice, culturale și de petrecere a timpului liber cu șanse egale (<http://designforall.org/>). Potrivit lui Moore et al. (2023), obiectivele Designului Universal (UD) în legătură cu mediile de joacă sunt următoarele:

- Să fie asigurate mai mult decât cerințele minime de accesibilitate, astfel încât să ne asigurăm că se acordă o importanță egală maximizării diverselor oportunități de joacă și sprijinirii incluziunii sociale.
- Să fie creat un spațiu în care toată lumea este binevenită.
- Să se ofere șansa unor experiențe și activități similare sau echivalente (este posibil ca acestea să trebuiască să fie oferite în moduri diferite pentru persoane diferite).

- Să fie proiectat un spațiu cu rute și infrastructuri accesibile și incluzive, cu acces la activități relevante, atât la nivelul solului, cât și la nivel ridicat.

În multe cazuri, utilizarea produselor asistive centrate pe utilizator va sprijini eforturile de implementare a designului universal (UD) în activitățile educaționale în aer liber pentru copiii cu mobilitate redusă.

Învățarea prin joc

Joaca este o activitate vitală în timpul copilăriei, deoarece are un rol important în învățarea și dezvoltarea copiilor. Creierul copiilor este programat să învețe prin joc, iar prin joc, copiii dobândesc noi cunoștințe și abilități. Joaca îi ajută pe copii să exploreze

mediul, să descopere lucruri noi și să își satisfacă curiozitatea. Prin joc, copiii dau sens lumii din jurul lor și înțeleg concepte complexe, într-un mod util și interesant.

În a doua jumătate a secolului trecut, viziunea asupra copilăriei s-a schimbat semnificativ. Au apărut abordări constructiviste și proactive în pedagogie și psihologie, care consideră copiii ca fiind flexibili și participanți activi în propria lor dezvoltare. Aceștia sunt văzuți ca având drepturi și ca ființe sociale cu o dorință naturală de a învăța și de a rezolva probleme. Această perspectivă este reflectată în „abordarea Reggio Emilia”, care încurajează copiii să exploreze diverse forme de joacă pentru a-și descoperi interesele și a-și dezvolta abilitățile. Joaca permite copiilor să fie participanți activi în procesul de învățare, încurajându-i să pună întrebări, să experimenteze diferite idei și să realizeze conexiuni între concepte, dezvoltându-și astfel gândirea critică, capacitatea de a rezolva probleme și creativitatea. De asemenea, prin joc, copiii învață abilități sociale esențiale, cum ar fi schimbul, respectarea rândului și colaborarea cu ceilalți.

Încorporarea jocului în educația preșcolară a dat naștere unei noi metodologii care implică dezvoltarea de materiale, instrumente și strategii de lucru inovatoare. Această abordare a făcut învățarea mai distractivă, mai atractivă și mai plină de momente surprinzătoare și bucurie. Activitățile ludice sunt acum un instrument esențial pentru a propune metode de învățare în diverse contexte educaționale, inclusiv în școli, acasă și în centre de reabilitare pentru copiii cu dizabilități. Prin organizarea activităților bazate pe joc, educatorii pot face experiențele educaționale mai atractive și mai relevante pentru copii.

Joaca le oferă copiilor un mediu sigur și stimulat în care pot învăța și se pot dezvolta în propriul lor ritm, explorându-și interesele și pasiunile. Este esențial să recunoaștem importanța jocului în viața copiilor și să le oferim oportunități de a se juca și de a învăța

într-un mod captivant, relevant și plăcut. Spațiile exterioare sunt ideale pentru ca micuții să se joace, să exploreze și să învețe într-un context natural.

Atunci când copiii se joacă în aer liber, fie că activitatea este inițiată de ei sau ghidată de adulți, profesorii și educatorii ar trebui să „co-construiască, să faciliteze și să monitorizeze procesele, evitând impunerea unor structuri rigide”, adoptând o atitudine de încredere pedagogică față de jocul și curiozitatea copiilor (Bortolotti, 2019, p. 146). Această flexibilitate este esențială în mediul exterior, unde experiențele nu pot fi complet planificate dinainte, ci se desfășoară organic, invitând atât copiii, cât și adulții să se implice în imprevizibil și să dezvolte abilitatea de a „trăi cu imprevizibilitatea și schimbarea” (Schenetti, 2021, p. 125).

Cu toate că majoritatea cercetărilor subliniază importanța jocului și a învățării libere pentru copii, în multe țări se pune tot mai mult accent pe învățarea academică în programele preșcolare (Proiectul DEHORS, 2021, p. 7). Tocmai de aceea este esențial să folosim instrumente de interpretare adaptate fiecărui context național, pentru a analiza și descrie modul în care jocul contribuie la dezvoltarea și consolidarea competențelor. În acest fel, educatorii pot valorifica mai eficient rolul jocului în educația preșcolară, asigurându-se că acesta este integrat în programele educaționale, într-un mod care sprijină atât performanțele academice, cât și dezvoltarea personală.

Tehnologia digitală pentru educația în aer liber incluzivă și centrată pe elev

În lumea de astăzi, tehnologia digitală a devenit o parte integrantă a vieții noastre de zi cu zi, inclusiv în copilăria timpurie. Tehnologia a devenit un instrument indispensabil pentru activitățile educative în aer liber, deoarece multe dispozitive sunt acum ușor accesibile copiilor. Tehnologia digitală oferă noi oportunități, dar și provocări, atât

pentru educatori, cât și pentru copii; ea a fost descrisă ca o sabie cu două tăișuri care poate avea un impact atât pozitiv, cât și negativ asupra educației în natură. Odată cu utilizarea tot mai frecventă a învățării mobile, copiii pot utiliza dispozitive electronice portabile, cum ar fi smartphone-urile, tabletele și laptopurile, pentru a accesa resurse curriculare, pedagogice și sociale în diferite locații, inclusiv în aer liber. Acestea pot fi utilizate în mod deliberat pentru a îmbunătăți procesul de învățare, facilitând observarea atentă a mediului natural, documentarea experiențelor pentru analize ulterioare, asigurarea siguranței prin servicii de localizare (cum ar fi Google Maps) și îmbunătățirea comunicării. Totuși, este important să recunoaștem că tehnologia digitală poate avea și efecte nedorite, cum ar fi distragerea atenției. Prin urmare, este important să găsim un echilibru și să folosim tehnologia digitală în moduri care să completeze și să îmbunătățească programele educaționale în natură, în loc să le diminueze (Hills et al., 2023).

Datorită potențialului său de a spori participarea, echitatea, comunicarea și învățarea, utilizarea instrumentelor digitale în educația preșcolară a fost consacrată în Finlanda. National Core Curriculum for Early Childhood Education and Care (2019) (Curriculumul național de bază privind educația și îngrijirea a copiilor preșcolari) pune accentul pe utilizarea instrumentelor digitale pentru joc, explorarea mediului, activitatea fizică, experiența și producția artistică. În Finlanda, instrumentele digitale sunt acum integrate în practica pedagogică a grădinițelor, în cadrul unor activități atent concepute pentru a spori participarea copiilor la activitățile cotidiene.

Municipalitatea din Florența promovează o viziune ecologică a educației mediatice (procesul de învățare care îi ajută pe oameni, în special pe copii și tineri, să înțeleagă și să analizeze media și mesajele media la care sunt expuși) în activitățile în aer liber, integrând jocul și explorarea cu documentarea. În această viziune, tehnologiile digitale servesc drept „un instrument de memorie accesibil copiilor, capabil să capteze traseele și impresiile experiențelor, dând astfel sens și semnificație ieșirilor pe terasă, în grădină sau în curte” (Cortecci et al., 2021, p. 78). În acest scop, sunt puse la dispoziție seturi de instrumente analogice și digitale din care copiii pot alege, pentru a interacționa activ cu elemente ale grădinii. În interior, fotografiile și videoclipurile digitale pot fi utilizate pentru a crea medii imersive cu ajutorul unui proiector video (Cortecci et al., 2021).

Studiile recente (Brink et al., 2023) au analizat și clasificat cele mai comune activități ale copiilor în acest domeniu, inclusiv fotografierea, crearea de videoclipuri, explorarea și discutarea materialelor vizuale, utilizarea tehnologiei, precum și diverse forme de joc și distracție. Au rezultat două categorii principale de activități: (1) interacțiunea ludică cu tehnologia și artefactele tangibile și (2) documentarea și reflecția vizuală. Tehnologiile

virtuale oferă oportunități excelente pentru a crește conștientizarea copiilor cu privire la problemele de mediu globale și locale și pentru a stimula excursiile în aer liber, în apropierea școlii. În mod deosebit, realitatea virtuală (VR) și realitatea augmentată (AR) sunt instrumente extrem de valoroase, permițând copiilor să exploreze procese de mediu care altfel ar fi inaccesibile din cauza dimensiunii sau a duratei lor. Realitatea augmentată, în particular, poate combina eficient diferite surse multimedia și informații despre aceste procese. În cadrul educației în natură, este esențial să recunoaștem rolul tehnologiei în a-i pregăti pe copii pentru provocările ecologice actuale. Educatorii, ca principali facilitatori, au un rol fundamental în responsabilizarea copiilor ca administratori ai mediului, prin identificarea și implementarea de noi modalități de integrare a tehnologiilor emergente în educația ecologică (Jerowsky & Borda, 2022). Această implicare nu este doar importantă, ci esențială pentru succesul abordării. În plus, utilizarea tehnologiei pentru a documenta experiențele în aer liber le permite copiilor să își exprime opiniile și să se asigure că vocea lor este auzită. După cum afirmă Luini (2023):

A permite copiilor să joace un rol activ în producerea documentației poate face ca realitatea și preferințele lor să fie vizibile dintr-o perspectivă diferită [...] și poate oferi oportunități pentru o înțelegere mai profundă a ceea ce copiii fac și preferă să facă atunci când sunt în aer liber (Luini, 2023, p. 6).

O metodă eficientă de a realiza acest lucru este utilizarea fotografiei ca instrument de exprimare și comunicare. Dintre metodele notabile, se disting abordarea PhotoVoice și abordarea Mosaic.

Pozzo și Alastra (2021) analizează abordarea PhotoVoice, o metodologie participativă care implică împărtășirea imaginilor create de membri ai grupului și reflexia colectivă asupra poveștilor pe care aceste imagini le transmit. În paralel, Villa (2021) descrie

abordarea Mosaic, care combină diverse instrumente. Pe lângă realizarea fotografiilor, copiii sunt încurajați să creeze hărți sau să participe la tururi ghidate. Fotografiile realizate de copii sunt apoi folosite ca bază pentru interviuri și discuții.

Abordările PhotoVoice și Mosaic sunt extrem de eficiente pentru copii datorită accentului pus pe limbajul imaginii. Aceste metode sunt incluzive deoarece facilitează exprimarea și recunoașterea opiniilor tuturor participanților, garantând astfel că fiecare copil are oportunitatea de a-și exprima și vedea apreciat punctul de vedere. În plus, tehnologia a revoluționat educația în aer liber, oferind educatorilor posibilitatea de a crea experiențe educative captivante. Prin utilizarea diverselor dispozitive și instrumente, copiii pot dezvolta noi competențe și pot stabili o conexiune mai profundă cu natura.

Implementarea activităților educative în aer liber pentru copiii cu deficiențe motorii - Contextul țărilor partenere

Analiza datelor realizată în cadrul acestui proiect a arătat că educatorii din toate țările partenere tind integreze în educația copiilor preșcolari activități în aer liber. Există o înțelegere comună că învățarea în aer liber este o componentă esențială a copilăriei timpurii și că educația în natură este esențială pentru dezvoltarea copiilor. Astfel, educatorii din cele șapte țări partenere promovează activitățile în aer liber, în măsura în care contextul le permite. Din analiza interviurilor realizate, principalele beneficii ale educației în natură identificate de educatori au fost:

- Îmbunătățirea sănătății fizice și o mai bună conștientizare a propriului corp
- Îmbunătățirea stării emoționale și a stării de bine
- Promovarea interacțiunii sociale și dezvoltarea abilităților sociale
- Satisfacția descoperirii și explorării
- Conectarea cu natura și creșterea gradului de conștientizare a problemelor de mediu

- Încurajarea experiențelor multi-senzoriale de învățare în viața reală
- Dezvoltarea responsabilității personale

Constatările sunt coerente cu modelul teoretic al educației în natură discutat în prima parte a acestui document.

Educatorii au menționat diverse obstacole întâmpinate în planificarea și implementarea activităților educaționale în aer liber pentru copiii preșcolari, inclusiv pentru cei cu dificultăți de mobilitate. Aceste obstacole includ: lipsa de pregătire specifică, resurse umane insuficiente, număr limitat de instalații și spații adecvate în aer liber, sprijin scăzut din partea comunității locale în termeni de finanțare și politici publice. Ei au subliniat, de asemenea, probleme legate de siguranță, temeri din partea părinților, condiții climatice nefavorabile și evenimente neașteptate. Mulți educatori au indicat că deficitul de cunoștințe și competențe în domeniul educației ecologice i-a forțat să adapteze metodele intuitive de predare, pentru a răspunde nevoilor specifice ale fiecărui copil și fiecărei clase. Foarte puțini dintre aceștia au participat la sesiuni de formare privind utilizarea instrumentelor digitale pentru activități interioare și exterioare, vizite de studiu sau schimburi de experiență.

Interviurile cu părinții confirmă perspectivele educatorilor privind educația în aer liber. Atât educatorii, cât și părinții împărtășesc aceeași viziune asupra beneficiilor educației în natură pentru copiii mici, inclusiv pentru cei cu dificultăți de mobilitate. Părinții din toate țările partenere consideră în general că educația în natură îmbunătățește experiențele de învățare și starea generală de bine a copiilor lor. Mulți dintre ei sunt entuziasmați de oportunitățile oferite de activitățile în aer liber, fie după-amiaza, fie în weekend. Ei consideră mediul exterior ca un spațiu unic pentru explorare, descoperire și implicare activă, care contribuie semnificativ la dezvoltarea copiilor mici. Majoritatea părinților au observat că participarea copiilor la activități în natură stimulează curiozitatea, încurajează sentimentul de uimire și dezvoltă o legătură pe termen lung cu natura. Ei au

subliniat, de asemenea, efectele benefice ale naturii asupra sănătății mintale, menționând cum aceasta reduce stresul și anxietatea și promovează o stare emoțională bună. Părinții consideră că experiențele practice și activitățile senzoriale le oferă copiilor o înțelegere mai profundă a principiilor ecologice, a practicilor durabile și a conexiunii lor cu mediul înconjurător.

Părinții copiilor cu deficiențe de mobilitate recunosc beneficiile experiențelor de învățare în aer liber pentru copiii lor. Ei subliniază faptul că activitățile în aer liber le oferă copiilor libertate, oportunități de mișcare, explorare și interacțiune socială. În ciuda preocupărilor legate de siguranța copiilor lor, părinții sunt optimiști cu privire la punerea în aplicare a educației în natură. De exemplu, o mamă care are o fiică cu o deficiență severă de mobilitate a declarat: „Întotdeauna sunt puțin îngrijorată și stau aproape de telefon în ziua activității în aer liber, dar văzând entuziasmul de pe fața ei atunci când face ceva ieșit din comun, îmi dau seama că totul merită”. (Interviu cu mame_Italia)

Unii părinți au exprimat îngrijorări legate de calificările și competențele educatorilor în organizarea și desfășurarea activităților incluzive în aer liber. Aceștia și-au manifestat preocuparea privind gestionarea grupului de copii în spațiile exterioare, aspectele legate de siguranță și posibilele riscuri. Mai mulți părinți au subliniat importanța stabilirii unei relații bazate pe încredere între educatori și familii. Conform acestora, educatorii au responsabilitatea de a construi această relație, un aspect esențial pentru a alina temerile și îngrijorările părinților legate de activitățile în aer liber.

În mod esențial, părinții au subliniat necesitatea de a crea medii de învățare incluzive care să răspundă nevoilor diverse ale tuturor copiilor, inclusiv ale celor cu mobilitate redusă. Unii dintre ei au menționat că, în ceea ce privește copiii cu deficiențe de mobilitate, educatorii ar trebui să identifice cele mai bune modalități de a-i include în activitățile în aer liber, în funcție de dificultățile lor specifice de mobilitate. Aceștia au pledat pentru spații în aer liber accesibile, echipamente adaptate și implicarea susținută

a educatorilor, ceea ce ar înlesni participarea tuturor copiilor, indiferent de nivelul de mobilitate al fiecăruia. Prin colaborarea dintre educatori, părinți și experți în accesibilitate, educația în natură poate promova empatia, înțelegerea și respectul reciproc între colegi.

Părinții copiilor cu deficiențe de mobilitate și-au exprimat îngrijorarea legată de barierele fizice din mediile exterioare, care limitează mobilitatea și prezintă riscuri pentru siguranță. Aceștia au subliniat importanța colaborării între factorii de decizie politică, urbaniști și alți actori comunitari pentru a prioritiza accesibilitatea și a reduce obstacolele din spațiile exterioare. Părinții au evidențiat că, pentru a promova incluziunea și a elimina dificultățile în participare, este necesar să se proiecteze mediile exterioare care să țină cont de nevoile specifice ale copiilor cu dificultăți de mobilitate. Ei au sugerat că prin colaborarea cu experți în accesibilizare și prin aplicarea principiilor designului universal (UD), spațiile exterioare ar putea fi transformate în locuri incluzive care să răspundă nevoilor diverse ale tuturor copiilor și să faciliteze participarea la activități.

În general, părinții au subliniat importanța unei bune comunicări între școală și familie și a unor adaptări complete ale mediilor exterioare, care să acorde prioritate caracteristicilor de accesibilitate, cum ar fi rampele, căile netede și echipamentele adaptive.

Prezentare generală a contextelor țărilor partenere

Italia

În Italia, în ultimul deceniu, educația în aer liber a cunoscut o puternică dezvoltare.

În ultimul deceniu, educația în aer liber a cunoscut o puternică dezvoltare în Italia. Dezvoltată inițial ca răspuns la tendința crescândă a copiilor de a petrece mai mult timp

În interior, aceasta s-a dovedit a fi o abordare educațională bine adaptată la schimbările stilului de viață determinate de pandemia recentă. Această abordare este promovată și pusă în aplicare cu sprijinul municipalităților, al autorităților locale și al universităților, în special prin reproiectarea spațiilor exterioare ale școlilor și prin stabilirea unor legături mai puternice cu comunitățile locale.

Începând din 1977, sistemul școlar italian a făcut mari progrese în promovarea incluziunii, eliminând clasele segregate și încurajând integrarea elevilor cu dizabilități. Cu toate acestea, proiectarea universală a spațiilor exterioare, inclusiv a celor destinate educației în aer liber, se află încă în stadiu incipient. Există o nevoie din ce în ce mai mare de a se pune accentul pe crearea unor medii accesibile și atractive care să răspundă nevoilor diverse ale copiilor cu dizabilități motorii, asigurându-se că practicile pedagogice sunt perfect integrate în proiectarea arhitecturală a spațiilor grădinițelor.

Italia (Florența - Toscana)

Centrele de educație și îngrijire a copiilor preșcolari din regiunea Florența din Italia se adresează în principal copiilor de naționalitate italiană. În ceea ce privește contextul cultural, majoritatea acestor copii provin din familii cu un nivel ridicat de educație, cu părinți care lucrează în sectorul sănătății și cu o situație socială bună.

Italia (Milano - Lombardia)

Regiunea Lombardia-Milano din Italia are o populație școlară diversă și multiculturală. Zonele urbane prezintă un amestec cultural mai mare decât zonele suburbane. Diversitatea culturală este percepută de educatorii pentru preșcolari drept un aspect esențial care trebuie apreciat și promovat, deoarece aduce cu sine o gamă largă de experiențe, tradiții, cunoștințe și atitudini, inclusiv cele legate de educația în natură.

Recunoscând și valorizând aceste diferențe, educatorii pot promova un mediu de învățare bogat, care stimulează creativitatea, toleranța și respectul reciproc. Din 1977, sistemul școlar italian a eliminat clasele speciale și a promovat integrarea elevilor cu dizabilități, inclusiv a celor cu deficiențe de mobilitate.

Spania (Madrid)

În Spania, diversitatea experiențelor și stilurilor de viață influențează implementarea activităților în aer liber în școli. Diferențele sunt notabile între școlile publice și private, precum și între cele situate în zone rurale și cele urbane. În general, școlile rurale și cele private tind să ofere mai multe activități în aer liber. Politica guvernamentală în domeniul educației preșcolare (0-6 ani) vizează dezvoltarea abilităților copiilor și respectul pentru diversitate, încurajând explorarea și observarea mediului familial, natural și social, precum și descoperirea împrejurimilor. Acest cadru facilitează implementarea activităților în aer liber în educația în natură. Totuși, pentru copiii cu vârste de 3-5 ani, un singur educator este responsabil pentru întreaga clasă, care numără în general între 20 și 25 de copii. De asemenea, educația preșcolară în Spania include materii specializate, precum engleza, abilități psihomotorii și muzica, iar activitățile în aer liber sunt adesea coordonate de un educator specializat.

Romania (Județul Harghita)

În România, copiii din județul Harghita sunt în majoritate de naționalitate maghiară sau română și sunt crescuți, în general, în familii tradiționale cu valori tradiționale. Familiile monoparentale și fragmentate nu sunt foarte răspândite. Părinții își încurajează adesea copiii să facă sport de la o vârstă fragedă, pentru a le insufla dragostea pentru activitatea fizică și natură. Cu toate acestea, există diferențe în ceea ce privește atitudinea față de mediu. O clasă de grădiniță din România are 15-20 de copii,

supravegheați de un educator, ajutat de un asistent care gestionează mai multe grupe. În funcție de vârsta copiilor, grupele pot fi omogene sau eterogene. Locația (rurală sau urbană) a grădiniței și numărul de copii înscriși influențează formarea grupelor de grădiniță.

În instituțiile specializate, grupele de grădiniță sunt formate din 6-7 copii, cu doi educatori. În programele pentru copiii cu dizabilități severe, kinetoterapeuții și psihologii lucrează alături de educatori pentru a se asigura că fiecare copil primește îngrijirea și atenția de care are nevoie. Școlile din România au introdus educația în aer liber ca parte a activităților extracurriculare. Cu toate acestea, proiectarea și integrarea activităților în aer liber este lăsată la latitudinea educatorilor. Curriculumul Național pentru Copilăria Timpurie din România (2019) menționează „activitățile în aer liber”, referitor la educația în natură. În România, pentru a promova activitățile educative în aer liber, au fost înființate programe naționale, precum „Școala altfel” și „Săptămâna verde”. Cu toate acestea, lipsa unui curriculum care să descrie, să explice și să illustreze conținutul și specificul educației în natură, înseamnă că fiecare educator pune în aplicare activitățile în aer liber, într-un mod intuitiv.

Portugalia (Norte - Lousada)

Având în vedere naționalitatea copiilor, școlile din municipalitatea Lousada au o populație școlară diversă. Majoritatea familiilor au un statut economic stabil de clasă mijlocie, deși există și unele care nu se încadrează în această categorie. În Portugalia, educația este gratuită, garantând acces egal la activitățile educaționale pentru toți copiii. Părinții sunt în general bine educați și susțin educația copiilor lor.

Toate școlile participă la activități de educație ecologică prin intermediul proiectului municipal „BioSchool 360 °”, care vizează sensibilizarea copiilor și părinților cu privire la problemele de mediu și la flora și fauna locale. Multe familii au aplicat aceste cunoștințe

În viața de zi cu zi, ceea ce a condus la un impact pozitiv asupra mediului. Competiția BioSchool 360° încurajează școlile să adopte politici ecologice, precum reducerea consumului de apă și energie, și promovează reciclarea, prin exemplul dat de părinți și de personalul școlii. Școlile care se angajează să aplice aceste politici și activități primesc stimulente financiare pentru a cheltui pe materiale și echipamente în beneficiul copiilor. În plus, școlile încurajează activitățile manuale prin reutilizarea deșeurilor și utilizarea materialelor naturale. Unele școli dispun de spații mari în aer liber, unde copiii pot explora grădăritul și alte activități în natură, deși acest lucru nu este valabil pentru toate școlile din Portugalia. Aceste spații exterioare sunt esențiale pentru copiii care locuiesc în apartamente și au acces limitat la spații exterioare.

Deși unele familii nu sunt complet conștiente de problemele de mediu, școlile se străduiesc să le educe și să le încurajeze să participe la proiect. În zonele semi-rurale unde se află școlile, copiii dezvoltă o legătură cu natura sub îndrumarea bunicilor, participând la activități precum grădăritul și îngrijirea animalelor.

Cipru

Grădinițele din Cipru au grupuri diverse de elevi, cu copii de diferite naționalități și medii culturale, datorită populației diverse a insulei. Bogăția culturală a Ciprului este modelată de istoria și geografia sa, majoritatea populației fiind ciprioți greci, dar incluzând și imigranți din diferite țări, precum Rusia, Ucraina, România, Bulgaria, Siria și Filipine.

Diversitatea grupurilor de elevi este remarcabilă, copiii din diferite comunități contribuind la țesătura culturală a Ciprului. În plus, instituțiile preșcolare din Cipru pun accentul pe conștientizarea problemelor de mediu prin intermediul activităților școlare și comunitare. Copiii sunt încurajați să îndeplinească sarcini simple, cum ar fi utilizarea sticlelor de apă reutilizabile, utilizarea coșului de reciclare și stingerea luminilor atunci când nu sunt folosite. În plus, curriculum-ul educației preșcolare din Cipru promovează

activitățile în aer liber, dar nu oferă orientări specifice sau sugestii practice pentru punerea lor în aplicare.

Malta (Floriana)

În Malta, în special în școlile internaționale și incluzive precum Newark School Malta, avem un grup divers de copii de diferite naționalități și medii culturale. Comunitatea noastră școlară este formată din elevi din țări precum Malta, Italia, Germania, China, Coreea, Rusia și multe altele. Prezența acestei diversități adaugă o valoare unică mediului nostru școlar, deoarece fiecare elev își împărtășește tradițiile, limba și perspectivele unice.

Existența unei varietăți de naționalități și medii culturale în școlile noastre ne îmbogățește mediul de învățare, ne lărgeste perspectivele și ne pregătește să fim cetățeni globali într-o lume din ce în ce mai interconectată. Suntem mândri să facem parte dintr-o comunitate atât de diversă și incluzivă.

PARTEA 2: Proiectarea activităților în aer liber

Cum să concepeți un mediu eficient de educație în aer liber, pentru copii cu vârste cuprinse între 3-5 ani

Rolul educatorului

Un aspect esențial în proiectarea și implementarea educației în natură este asigurarea că educatorii pentru preșcolari înțeleg și apreciază importanța acestei forme de

educație. Analiza datelor din acest proiect a arătat că toți educatorii sunt de acord cu valoarea educației în natură pentru copiii de această vârstă, inclusiv pentru cei cu dificultăți de mobilitate. Astfel, aceștia fac eforturi considerabile pentru a integra activitățile în aer liber, pentru a îmbogăți experiențele educaționale și pentru a depăși obstacolele întâmpinate. Printre aceste obstacole se numără lipsa unor spații în aer liber accesibile și echipate corespunzător, insuficiența resurselor umane (număr redus de profesori), cunoștințele și competențele insuficiente în gestionarea spațiilor exterioare, precum și preocupările legate de siguranță. De asemenea, educatorii au menționat îngrijorarea părinților privind riscurile potențiale, cum ar fi accidente sau expunerea la pericole.

Potrivit observațiilor lui Thomas (2021), pentru ca educatorii din învățământul preșcolar să aibă încredere și să integreze activitățile în aer liber în curriculum, aceștia trebuie să dobândească anumite abilități și competențe specifice. Cea mai importantă schimbare în abordarea pedagogică a educatorilor se referă la gestionarea temerilor legate de pierderea controlului în spațiile exterioare și la încrederea în capacitatea copiilor de a-și asuma responsabilitatea. În educația în aer liber, educatorii trebuie să dețină o gamă largă de competențe de leadership și să aibă o înțelegere profundă a teoriilor relevante pentru a aplica eficient aceste competențe (Thomas, 2021). Acest lucru necesită înțelegerea diferenței dintre pericol, o situație care reprezintă o amenințare directă sau un prejudiciu pentru siguranța cuiva, și risc, care implică incertitudine și necesită o evaluare a rezultatelor posibile, inclusiv a posibilelor beneficii. A permite copiilor să își asume riscuri gestionabile și rezonabile îi ajută să își dezvolte abilitățile de a evalua situațiile incerte și provocatoare, dobândind astfel competența de a-și asuma riscuri în condiții de mai mare siguranță. Într-adevăr, accidentele sunt mai susceptibile de a avea consecințe grave pentru copiii care nu sunt obișnuiți să își asume riscuri (Gori et al. 2023; Cortecci et al. 2021).

Rezultatele interviurilor confirmă ceea ce subliniază și literatura de specialitate: expertiza educatorilor este esențială pentru organizarea și desfășurarea activităților educative în aer liber. Educatorii au recunoscut că proiectarea și implementarea acestor activități sunt dificile și necesită o atenție deosebită. Se observă că ezitarea lor în desfășurarea activităților în aer liber, în special cu copii cu dificultăți de mobilitate, provine din lipsa competențelor necesare pentru gestionarea învățării non-formale și din preocupările legate de siguranță și accesibilitate în mediile exterioare, care pot fi imprezvizibile. Părinții au subliniat și ei importanța rolului educatorului, considerându-l esențial pentru succesul acestor activități. Ei au menționat că, pentru a se simți confortabil cu participarea copiilor lor la activitățile în aer liber, în special a celor cu nevoi speciale, au nevoie de încredere în profesionalismul educatorului.

Majoritatea educatorilor care au participat la proiect au subliniat că dezvoltarea profesională, ghidurile adecvate, atelierile practice, rețelele de sprijin între colegi și formarea ar putea să le sporească încrederea în implementarea activităților educative în aer liber, în special în cazul în care sunt implicați copii cu nevoi speciale. Prin urmare, formarea continuă a educatorilor este esențială pentru a asigura o predare și o învățare de calitate în aer liber (Passy & Blackwell, 2022). Educatorii au menționat că au nevoie de mai multe cunoștințe despre educația în natură și despre cum să pună în practică activitățile în aer liber. Abordarea ar trebui să fie treptată, familiarizându-se atât ei înșiși, cât și pe copii, cu aceste activități, înainte de a planifica proiecte mai ample. Utilizarea consecventă a spațiilor exterioare pentru activități educative îi ajută atât pe educatori, cât și pe copii să se adapteze la acest mediu nou de învățare.

Potrivit lui Kiviranda et al. (2023), există câțiva pași importanți pentru a-i motiva pe educatorii care sunt reticenți în a încorpora activități educative în aer liber:

- Încurajarea educatorilor să adopte o mentalitate deschisă față de educația în aer liber, subliniind beneficiile asumării riscurilor și valoarea acestei abordări.
- Oferirea de îndrumări practice pentru a-i ajuta să depășească temerile sau obstacolele legate de organizarea activităților în aer liber, ceea ce le poate spori încrederea.
- Recomandări privind proiectarea unor spații în aer liber sigure și incluzive.
- Sugestii pentru activități de tip joc, potrivite pentru spațiile exterioare.

Datele indică faptul că abordarea problemelor specifice care pot apărea înainte, în timpul și după fiecare activitate în aer liber este foarte importantă pentru o implementare de succes. Totuși, cel mai important factor rămâne amenajarea adecvată a spațiului exterior. Un mediu bine structurat și adaptat este esențial pentru succesul educației în aer liber.

Sănătate și siguranță în proiectarea unui mediu exterior accesibil pentru copiii cu dificultăți de mobilitate

Spații în aer liber pentru activități educative

Educația în aer liber poate avea loc atât în curtea grădiniței, cât și în alte medii de învățare, precum excursii în natură (păduri, plaje), spații culturale (teatre, muzee) sau diverse alte locații, cum ar fi programele educaționale. Datele din interviurile cu educatorii din învățământul preșcolar au subliniat că aceștia folosesc o gamă variată de spații exterioare pentru activitățile în aer liber, de la curtea grădiniței și împrejurimi până la excursii organizate în afara grădiniței. Această diversitate de medii contribuie la îmbogățirea experiențelor de învățare ale copiilor.

Spațiile exterioare ale grădinițelor, cum ar fi grădinile sau curțile, ar putea fi transformate cu ușurință în săli de clasă atractive, capabile să stimuleze învățarea prin joc, să promoveze strategiile de investigare și să îmbunătățească abilitățile de explorare și observare. Prin crearea de grădini pe acoperiș, grădini de legume interioare și sere mici, toate școlile - chiar și cele mai puțin accesibile în aer liber - pot deveni laboratoare de predare în aer liber pentru cei mai mici copii (Lattarulo & Vandelli, 2021). Proiectul DEHORS (2021) sugerează că, în cele mai multe cazuri, curțile grădinițelor pot fi transformate în excelente spații în aer liber, oferind copiilor multiple oportunități de joacă și învățare. Astfel, educatorii pot folosi curtea grădiniței în loc să se deplaseze în altă parte pentru a găsi un mediu sigur, incluziv și adecvat pentru activități. Proiectul propune mai multe zone tematice pentru curțile grădinițelor, fiecare servind unor scopuri diferite și permițând copiilor să dobândească abilități diferite. Aceste zone de interes includ zone sălbatice, locuri secrete, grădini senzoriale, trasee de învățare, zone de relaxare, studiouri în aer liber, locuri de întâlnire și zone de joacă structurate. Acestea sunt organizate, amenajate și adaptate pentru a sprijini și stimula interesele copiilor, sub supravegherea educatorilor. Rezultatele interviurilor au subliniat, de asemenea, necesitatea de a amenaja zone incluzive, interactive și adecvate în incinta grădinițelor, care sunt ușor accesibile, în mod regulat. Educatorii și părinții au subliniat necesitatea de a îmbunătăți curțile grădinițelor, pentru a oferi copiilor o varietate de oportunități de învățare în aer liber.

Procesul de amenajare a spațiilor exterioare care pot găzdui toți copiii în cadrul activităților în aer liber este solicitant și dificil. Modelul Universal Design propus de Ron Mace (1997) oferă principii de bază pentru proiectarea de medii și produse care să poată fi utilizate de toți copiii, ori de câte ori este posibil, fără a fi nevoie de adaptare și de proiectare specializată. Pornind de la Modelul Universal Design privind mediile de joacă (menționat la p. 14), Moore et al. (2023) au sugerat ca spațiile de joacă să devină

incluzive prin prioritizarea diverselor oportunități de joacă, garantarea faptului că toată lumea se simte binevenită, oferirea de experiențe echivalente și proiectarea unei infrastructuri accesibile.

Spațiile exterioare ar trebui să includă echipamente de joacă accesibile pentru scaunele cu roțile și să ofere suficient spațiu pentru ca utilizatorii de scaune cu roțile să se poată deplasa confortabil. Centrele de activități ar trebui să ofere materiale și echipamente la înălțimi accesibile, care să fie ușor de utilizat, de exemplu, ar trebui să existe o cutie de nisip înălțată. Instalarea mai multor echipamente la înălțimi diferite este benefică. De exemplu, dacă există două ateliere de lucru cu lut, unul ar trebui să fie mai jos pentru a răspunde diferitelor nevoi și pentru a fi siguri că, deopotrivă, copiii cu și fără deficiențe de mobilitate se pot juca împreună fără probleme. Uneltele puse la dispoziția copiilor, cum ar fi echipamentele de grădinarit, ar trebui, de asemenea, să fie selectate ținând cont de accesibilitate. Optați pentru unelte cu mânere largi, materiale ușoare și mânere ergonomice pentru a vă asigura că sunt ușor de utilizat de către toți.

Este important să înțelegem că fiecare utilizator de scaun rulant are nevoi diferite. Unii copii pot avea nevoie să rămână în scaunul cu roțile, în timp ce alții sunt capabili să se deplaseze pentru a utiliza echipamentul. De exemplu, un copil își poate muta scaunul cu roțile în apropierea unui leagăn, se poate muta în leagăn și apoi se poate întoarce în scaunul cu roțile. Pentru a îmbunătăți incluziunea și a promova independența, procesul de mutare ar trebui să fie cât mai ușor și mai sigur posibil. Elemente precum balustradele, platformele de transfer sau treptele pot fi de mare ajutor în acest sens (Landscapes for Learning, 2023).

Planificarea și punerea în practică a activităților educative incluzive în aer liber

Planificarea detaliată a fiecărui aspect al activităților în aer liber este fundamentală pentru a asigura desfășurarea lor reușită, inclusiv și sigură, în special pentru copiii cu dificultăți de mobilitate. Educatorii au subliniat importanța unei „planificări excelente”. Conform lui Munge și Thomas (2021), pregătirea spațiului înainte de activitate, selectarea unor activități adecvate care să capteze interesul și să motiveze copiii, precum și crearea unor situații care să favorizeze interacțiunea naturală între copiii cu și fără dizabilități sunt componente esențiale ale acestui proces de planificare. Analiza datelor a identificat următoarele acțiuni-cheie pentru o planificare excelentă:

- Organizarea activităților în aer liber implică o atenție specială asupra rezultatelor educaționale dorite, identificate prin observarea jocului copiilor și stimularea intereselor și ideilor lor. Este important să se ia în considerare adecvarea mediului exterior, durata activității, traseul de la școală la spațiul exterior și înapoi, precum și echipamentele și materialele necesare.
- Vizitarea prealabilă a spațiului exterior este esențială pentru a verifica accesibilitatea și a identifica caracteristicile speciale care trebuie luate în considerare. Este importantă evaluarea riscurilor și pericolelor, stabilirea de măsuri pentru a le gestiona, cum ar fi marcarea „zonelor periculoase” sau a „obiectelor periculoase” și găsirea unor modalități de a preveni accesul copiilor la acestea. De asemenea, trebuie avute în vedere posibilele beneficii ale zonelor sau activităților riscante, pentru a asigura o abordare echilibrată.
- Stabilirea numărului de colegi care vor însoți copiii în timpul activităților și asigurarea că au la dispoziție instrumentele și materialele necesare (educaționale

sau de alt tip). Exemplele includ fluieri, truse de prim ajutor, saci de gunoi, antiseptice, hârtie absorbantă și materiale educaționale precum hârtie de desen și creioane colorate. În plus, se poate lua în considerare aducerea unor materiale și instrumente care să încurajeze interacțiunile spontane ale copiilor cu mediul, cum ar fi lupe, lupe pentru insecte, saci de colectare, prese portabile, frânghii pentru leagăne, cărți ilustrate etc.

- Se recomandă să se ia în considerare condițiile meteorologice și să se monitorizeze prognozele meteo pentru a evita expunerea copiilor la temperaturi extrem de ridicate sau la vreme rea. Este important să se ia măsurile de precauție adecvate, să se identifice locuri umbrite, să se asigure accesul la apă și toalete, și să se îmbrace copiii în haine potrivite pentru condițiile meteorologice, pentru a le asigura confortul și a-i proteja de eventuale vătămări. Colaborarea cu familiile este, de asemenea, esențială.
- Se recomandă comunicarea și informarea părinților despre activitățile în aer liber. Aceștia ar trebui să primească detalii privind locația, calendarul, îmbrăcămintea adecvată, considerentele legate de alimentație și orice alte preocupări relevante. Implicarea activă a familiilor ar trebui încurajată pentru a împărtăși informații, a înțelege perspectiva lor asupra naturii și educației în natură, precum și pentru a afla ce știu despre acest subiect. Organizarea de ateliere tematice pentru părinți și încurajarea comunicării personalizate, în special cu părinții copiilor cu dificultăți de mobilitate, sunt măsuri utile pentru a clarifica condițiile de implicare a copilului lor în activitate. De asemenea, părinții ar putea fi implicați în planificarea sau facilitarea activităților în aer liber.
- Se recomandă pregătirea copiilor înainte de activitatea în aer liber pentru a stimula interesul, motivația și cooperarea. Este important să le fie explicate pe

înțelesul lor toate detaliile activității, să se stabilească împreună reguli esențiale pentru buna desfășurare a acesteia și să se ofere sprijin empatic pentru a ajuta copiii să-și autoregleze comportamentul pe parcursul activității.

- Se recomandă selectarea resurselor digitale adecvate pentru activitate, precum camerele foto și echipamentul de sunet. Este important să se decidă dinainte care părți sau aspecte ale activității vor fi documentate, păstrând în același timp flexibilitatea de a adapta documentarea în funcție de evoluția procesului.

Activitățile în aer liber preferate, identificate în urma interviurilor cu educatorii și părinții, includ:

- Joaca de dragul jocului
- Explorarea sub îndrumare a faunei și florei locale (explorarea solului)
- Vizite la ferme de animale și activități de îngrijire a animalelor
- Plantare și grădinărit (recoltarea fructelor și legumelor)
- Activitate fizică în natură (mers pe jos, alpinism, alergare, canotaj, schi, înot, excursii)
- Activități de curățare a mediului
- Colectarea de materiale naturale pentru producția artistică artizanală
- Plimbări în natură de-a lungul traseelor
- Excursii și vizite la situri din apropiere
- Experiența ploii sau a zăpezii în aer liber cu îmbrăcăminte adecvată

- Desenarea mediului natural

Observare și facilitare

Cercetările anterioare privind formarea și dezvoltarea facilitatorilor subliniază importanța „a fi alături de” și „a fi prezent” (Thomas, 2019) în orice proces de învățare. Unul dintre aspectele fundamentale ale unui educator eficient este atenția dedicată copiilor din grup și interacțiunilor complexe dintre aceștia. În cadrul activităților în aer

liber, siguranța copiilor și atingerea obiectivelor educaționale depind de capacitatea liderilor și a copiilor de a fi atenți unii la alții și la mediul înconjurător, inclusiv la contextul natural și cultural. Observarea modului în care copiii interacționează și explorează mediul exterior oferă educatorilor informații esențiale pentru a răspunde diverselor nevoi, întrebări și interese ale acestora. Acest aspect este cu atât mai relevant în aer liber, unde mediul le oferă copiilor oportunități variate și flexibile de a-și stimula curiozitatea și de a-și diversifica interesele.

Educatorii au accentuat importanța unei atenții constante și a unei observații atente a copiilor pe parcursul activităților în aer liber. Aceștia au subliniat necesitatea de a stimula interacțiunile sociale în cadrul acestor activități și, în anumite cazuri, au folosit tehnologia, cum ar fi camere foto și echipamente de sunet, pentru a facilita desfășurarea lor.

Cu toate acestea, s-a observat că integrarea tehnologiei de către educatorii din țările partenere este încă limitată, din cauza lipsei de cunoștințe și competențe în utilizarea mijloacelor digitale (cum este cazul în Cipru) sau a preocupărilor legate de menținerea unui echilibru între tehnologie și activitățile în aer liber. De asemenea, unii educatori din anumite țări, precum România și Portugalia, și-au exprimat îngrijorarea privind utilizarea tehnologiei în cadrul educației în aer liber, argumentând că, întrucât copiii folosesc deja frecvent tehnologia în afara școlii, aceasta ar putea perturba imersiunea lor în natură.

Mijloacele digitale s-au dovedit a fi utile pentru înregistrarea și documentarea activităților în aer liber (de exemplu, utilizarea camerelor foto), pentru explorarea ulterioară, în timpul activităților din interior.

Reflectarea și evaluarea

Analiza și reflecția asupra activităților desfășurate în aer liber sunt esențiale pentru a identifica punctele forte și aspectele care necesită îmbunătățire în proiectarea acestora. Aceste evaluări oferă informații valoroase pentru aplicările viitoare. Întrebări precum „Ce a funcționat bine și ce nu?”, „Cum au reacționat copiii pe parcursul activității?”, „Ce a fost captivant?”, „Ce obstacole au apărut?” și „Care au fost realizările importante?” pot ghida procesul de reflecție și evaluare. În plus, corelarea acestor activități și experiențe cu curriculumul național și cu obiectivele de învățare reprezintă o modalitate eficientă de a evidenția beneficiile educației în aer liber (proiectul DEHORS, 2021).

PARTEA 3: Aducerea exteriorului în interior

Continuitatea dintre spațiile interioare și exterioare este esențială în educația și îngrijirea copiilor preșcolari, pentru a sprijini dezvoltarea lor generală. Potrivit lui Reggio et al. (2023), există multiple modalități prin care educația în exterior și cea în interior pot fi integrate pentru a oferi copiilor o experiență educațională completă. Ei sugerează următoarele: (1) explorarea școlii ca peisaj sonor, prin imersiunea în sunetele mediului, spațiilor și materialelor în activitățile în aer liber, poate pregăti copiii pentru a trăi și reinventa experiențele educaționale în interior, facilitând astfel dobândirea de competențe și cunoștințe; (2) reconfigurarea spațiilor interioare destinate jocurilor motorii, pornind de la observarea mișcării copiilor în aer liber, care a evidențiat tendințele expresive ale acestora; și (3) crearea în interior a unei zone care să răspundă acelorași cerințe și nevoi observate în activitățile în aer liber.

O altă resursă pedagogică valoroasă pentru a face legătura între învățarea în aer liber și cea în interior este utilizarea cărților ilustrate, deoarece acestea îi pot inspira pe copii să exploreze mediul înconjurător, oferindu-le în același timp acces la reprezentări ale naturii în interior. Cursul de formare „Cărțile ilustrate și natura, între poze și imagini. Metode și instrumente pentru promovarea lecturii în aer liber”, organizat de Universitatea din Valle d’Aosta, sugerează că, în general, cărțile ilustrate pot îndeplini o varietate de scopuri. Acestea pot facilita observarea mediului natural, pot activa competențe interdisciplinare în domeniile artei, literaturii și științei, pot stimula reflecția asupra reprezentărilor reale și imaginare ale naturii și pot contribui la formarea unor comunități ecologice.

Rezultatele interviurilor cu educatorii au indicat că majoritatea dintre aceștia percep spațiile interioare și exterioare mai degrabă ca un continuum decât ca medii de învățare distincte. Ei tind să integreze activitățile din interior și cele din exterior în diverse moduri: fie încep o activitate în interior și o continuă în exterior, fie invers. Rezultatele indică faptul că integrarea activităților educaționale desfășurate atât în exterior, cât și în interior sporește calitatea experiențelor de învățare ale copiilor și le stimulează participarea activă. Această combinație le permite copiilor să stabilească legături relevante între experiențele din spațiile interioare și cele din mediul exterior, iar învățarea autentică în aer liber contribuie la o înțelegere mai profundă a temelor și conceptelor studiate.

Cum să amenajați un spațiu de clasă eficient pentru a promova continuitatea între educația în interior și cea în exterior

Pentru a asigura continuitatea între spațiile interioare și cele exterioare, educatorii au subliniat importanța organizării unor activități complementare care să integreze experiențele din ambele medii. Menținerea unei comunicări constante și eficiente între aceste spații a fost considerată esențială de către majoritatea educatorilor implicați în proiect. Aceștia au observat că activitățile în aer liber oferă experiențe autentice care completează și îmbogățesc conceptele studiate în clasă. Utilizarea materialelor naturale, precum frunze, pietre și bușteni, precum și a unor artefacte, împreună cu documentația din explorările în natură (cum ar fi desene, fotografii și înregistrări video), contribuie la atingerea obiectivelor educaționale. Aceste resurse facilitează analiza și aprofundarea conceptelor, discutarea problemelor întâmpinate și reflecția critică asupra acestora.

Onida (2021) subliniază că materialele naturale, în special solul, pot servi drept o punte între activitățile exterioare și cele interioare. Deși solul este întâlnit în exterior, el poate fi adus cu ușurință în interiorul grădiniței, facilitând astfel continuitatea experiențelor

educaționale între cele două medii. Pentru a optimiza învățarea, educatorii au subliniat necesitatea de a crea cu atenție activități deschise, care să stabilească legătura între experiențele educaționale din exterior și cele din interior.

Tehnologia oferă oportunități excelente pentru integrarea experiențelor din aer liber cu cele din interior. Educatorii au evidențiat cum instrumentele digitale pot fi folosite pentru a documenta și împărtăși activitățile desfășurate în aer liber, facilitând astfel reflecția copiilor asupra acestor experiențe și conectarea lor la conceptele învățate în clasă. Filmele, înregistrările video sau realitatea virtuală (VR) pot aduce natura în sala de clasă, în special în condiții care împiedică accesul la mediul exterior, cum ar fi vremea nefavorabilă, lipsa transportului sau perioadele de pandemie. De asemenea, fotografiile și înregistrările video pot stimula imaginația copiilor, încurajând discuții și reflecții suplimentare asupra experiențelor lor.

Sănătatea și siguranța în proiectarea unui mediu de clasă accesibil și incluziv

Este foarte importantă crearea unui spațiu al clasei accesibil și incluziv, care să ofere experiențe de învățare adaptate nevoilor diverse ale copiilor, inclusiv ale celor cu dizabilități. Crearea unui mediu favorabil incluziunii implică asigurarea de spații accesibilizate, materiale didactice adaptate, metode de predare adecvate și promovarea unei culturi a înțelegerii și acceptării. Scopul final al unui astfel de mediu este de a se garanta că toți copiii, indiferent de nevoile lor educaționale, pot dobândi cunoștințe într-un mediu pozitiv și încurajator. Recunoașterea diversității, adaptarea practicilor de predare diferențiate, promovarea participării active și asigurarea șanselor egale pentru toți copiii sunt principalele măsuri pentru incluziune.

Designul universal, introdus de Ron Mace în 1997, reprezintă un principiu esențial al infrastructurii incluzive. Acest principiu se concentrează pe crearea de spații, medii și produse accesibile tuturor, indiferent de nivelul abilităților, fără a necesita adaptări sau proiectări speciale. În contextul grădinițelor, aceasta implică proiectarea sălilor de clasă, a coridoarelor și a zonelor comune astfel încât să fie adecvate pentru copiii cu dificultăți de mobilitate și alte dizabilități.

Structura clasei

Pentru a crea un mediu sigur și incluziv pentru toți copiii, inclusiv pentru cei cu dificultăți de mobilitate, trebuie avută în vedere structura clasei. Dispunerea fizică a clasei, intrările și ieșirile accesibile, mobilierul ajustabil și spațiul clasei trebuie să fie luate în considerare cu atenție. Rampele, ascensoarele, ușile automate și toaletele accesibilizate cu bare de susținere corespunzătoare, chiuvete adecvate și instalații ușor de utilizat vor garanta că toți copiii, inclusiv cei cu mobilitate redusă, se pot acomoda independent cu mediul de învățare. O amenajare bine concepută a sălii de clasă ar trebui să fie confortabilă și favorabilă învățării. Ar trebui să le permită copiilor să se deplaseze liber și să interacționeze între ei și cu educatorul, să desfășoare activități precum jocul în cerc, activități pe podea și alte activități fizice.

Materiale, resurse și metode educaționale

Este foarte important să oferim o gamă variată de materiale adaptate intereselor și stilurilor de învățare individuale, astfel încât să asigurăm o experiență de învățare eficientă pentru toți copiii, inclusiv pentru cei cu dificultăți de mobilitate. Tehnologia joacă un rol important în această direcție, oferind resurse valoroase pentru învățarea incluzivă. Tabletele, computerele și alte instrumente digitale pot sprijini învățarea prin furnizarea de ajutoare vizuale, exerciții interactive și materiale audiovizuale. Aceste

instrumente nu doar că fac învățarea mai accesibilă și mai atrăgătoare, dar contribuie și la dezvoltarea competențelor de alfabetizare digitală ale copiilor.

Prin combinarea diferitelor materiale și instrumente tehnologice, educatorii pot crea un mediu de învățare inclusiv, dinamic și atractiv pentru toți copiii, indiferent de nevoile și abilitățile lor. Este important ca educatorii să utilizeze o varietate de tehnici de predare și să adapteze metodele și evaluările la preferințele de învățare individuale ale copiilor. Aceasta poate include diferite strategii pentru a asigura participarea egală a tuturor copiilor și pentru a-i ajuta să înțeleagă și să rețină materialul predat.

În acest fel, educatorii pot construi un mediu de învățare care promovează incluziunea și sprijinul, favorizând succesul școlar al tuturor copiilor și asigurându-se că fiecare are șansa de a-și atinge potențialul maxim.

Un mediu de învățare favorabil și sigur

Este esențial să se creeze un mediu sigur și încurajator în grupele de grădiniță, atât în interior, cât și în exterior, pentru a ne asigura că toți copiii se simt apreciați și protejați. Un astfel de mediu trebuie să recunoască, să valorizeze și să sprijine interesele copiilor printr-o observație atentă și o planificare flexibilă. Aceasta facilitează o abordare incluzivă care valorizează punctele forte ale fiecărui copil (Proiectul DEHORS, 2021).

Pentru a realiza acest lucru, este important să se promoveze respectul reciproc, atât între copii, cât și între copii și educatori. Hookway (2022) sugerează că educatorii pot urma câteva sfaturi pentru a crea și menține un mediu în care toți copiii primesc sprijinul și respectul de care au nevoie. Aceste sfaturi includ:

- Ascultați toți copiii și punctele lor de vedere, indiferent de mediul din care provin, de dizabilități sau de alți factori.

- Definiți așteptările clar și organizați mediul de învățare într-un mod simplu și intuitiv. Răspundeți cu o prezență constantă și empatică la comportamentele copiilor atunci când sunt stresați, având în vedere că acțiunile lor reflectă o combinație între dezvoltarea emoțională, dobândirea de competențe și abilități și sprijinul continuu al adulților înțelegători (Carpi, 2024).
- Incorporați în activități discuții care să recunoască și să valorifice diversitatea elevilor.
- Asigurați-vă că toți copiii pot participa la activitățile din clasă. Acest lucru poate include furnizarea de opțiuni alternative pentru copiii care au nevoie de adaptări speciale.
- Dezvoltați relații cu copiii bazate pe respect, încredere și înțelegere reciprocă.
- Fiți un model pentru copii, manifestând respect și comportament incluziv în modul în care vorbiți și acționați.
- Promovați respectul reciproc între copii, încurajându-i să aprecieze diversitatea și să respecte originile și convingerile fiecăruia.
- Fiți deschiși la punctele de vedere ale copiilor și răspundeți respectuos și constructiv.

A ne asigura că fiecare copil, indiferent de abilități, poate învăța și se poate dezvolta într-un mediu favorabil nu este doar un concept, ci un angajament pentru crearea unui spațiu educațional accesibil, inclusiv și sigur. Pentru a construi medii de învățare (interioare și exterioare) care să răspundă diverselor nevoi, este necesară colaborarea dintre educatori, urbanisti, factori de decizie și comunități. Adoptând principii de adaptabilitate, siguranță, sensibilitate senzorială, design universal și colaborare, putem

dezvolta școli care să permită tuturor copiilor să își atingă potențialul maxim și să contribuie la o societate mai echitabilă și incluzivă. Astfel, demonstrăm că educația este un drept universal, nu un privilegiu rezervat doar câtorva.

Concluzii și recomandări

Liniile directe ale Outdoor4mi au fost dezvoltate pe baza unei cercetări amănunțite care a inclus analiza literaturii recente despre educația incluzivă în natură, pentru copiii mici, alături de ideile și teme emergente din interviurile cu practicieni și cu educatori din domeniul educației timpurii (ECEC), care lucrează cu copii de 3-5 ani, inclusiv cu cei cu dizabilități de mobilitate (IM), precum și cu părinții acestora, în țările partenere implicate în proiect. Scopul acestor linii directe este de a sprijini prioritățile E+ în domeniul mediu și incluziune, oferind educatorilor îndrumare despre cum să proiecteze spații și activități în aer liber incluzive pentru copiii de 3-5 ani, inclusiv pentru cei cu dizabilități de mobilitate. De asemenea, ne propunem să îmbunătățim expertiza educatorilor în implementarea activităților în aer liber, oferindu-le sugestii pentru depășirea obstacolelor și dificultăților, astfel încât toți copiii să poată beneficia de această abordare. Este important de menționat că, deși îndrumările, principiile și sugestiile prezentate în acest raport nu constituie un curriculum fix, ele pot servi ca un instrument suplimentar pentru a încuraja și sprijini educatorii în adaptarea spațiilor exterioare într-un mod accesibil și sigur și în desfășurarea activităților în aer liber pentru copiii de 3-5 ani.

Conceptele-cheie rezultate din acest proiect sunt:

- Conceptul de educație în aer liber (OE) este utilizat în diverse forme, inclusiv educația pentru natură, educația ecologică, învățarea în afara sălii de clasă,

învățarea experiențială, educația prin aventură, învățarea bazată pe loc și învățarea din experiențele reale.

- Educația în aer liber și conceptele asociate sunt recunoscute ca fiind abordări dinamice, interactive și autentice ale învățării, desfășurate în medii naturale variate, de la curtea grădiniței și zonele din apropiere până la excursii mai îndepărtate. Aceasta nu se limitează doar la învățarea despre natura înconjurătoare, ci include și explorarea unor teme, abilități și interese în contextul natural. Exemple de locații pentru activități de educație în aer liber pot fi vizite în medii naturale (cum ar fi păduri, câmpuri, plaje, lacuri, râuri), medii culturale (de exemplu, muzee, teatre, concerte) și alte locații (cum ar fi parcuri urbane, străzi urbane, programe educaționale).
- Participarea la activități în aer liber oferă multiple beneficii pentru copii, în special pentru cei cu mobilitate redusă. Aceste activități pot furniza experiențe de învățare autentice care contribuie la starea generală de bine și la succesul academic. Activitățile desfășurate în aer liber pot sprijini dezvoltarea abilităților cognitive și sociale ale copiilor și pot contribui la îmbunătățirea sănătății lor mentale.
- Deși în contextul educației preșcolare spațiul exterior este de obicei asociat cu jocul liber (care este foarte benefic pentru copiii mici), aceasta poate fi, de asemenea, un cadru excelent pentru activități mai structurate care îi ajută pe toți copiii, inclusiv pe cei cu dificultăți de mobilitate, să învețe și să dezvolte o gamă largă de competențe în domenii precum matematica, istoria, geologia, arta, muzica și comunicarea.

- Încorporarea regulată a activităților în aer liber în educația preșcolară permite predarea curriculumului și ar fi, de asemenea, esențială pentru:
 - Încurajarea învățării independente, active
 - Consolidarea dezvoltării cognitive
 - Dezvoltarea abilităților sociale și ale celor de comunicare
 - Dezvoltarea unui sentiment de identitate individuală și culturală
 - Consolidarea abilităților fizice, a stării de bine și a sănătății
 - Promovarea conștientizării problemelor de mediu și a legăturii cu natura.
- Calitatea educației în aer liber depinde de modul în care sunt amenajate și concepute spațiile exterioare, asigurându-se că acestea sunt accesibile și copiilor cu mobilitate redusă. Spațiile destinate copiilor ar trebui să fie proiectate pentru a oferi un mediu sigur și plăcut pentru joacă activă și învățare, adaptat nevoilor specifice ale copiilor cu mobilitate redusă.
- Pentru a asigura spații exterioare accesibile, care să nu marginalizeze sau să excludă copiii cu dificultăți de mobilitate și alte dizabilități, sugerăm adoptarea conceptului de Design Universal (UD):
 - Asigurarea unor condiții de accesibilitate
 - Amenajarea unui spațiu în care toată lumea e binevenită

- Oferirea unor experiențe și activități similare sau echivalente (este posibil ca acestea să trebuiască să fie oferite în moduri diferite pentru persoane diferite)
 - Proiectarea unui spațiu cu rute și infrastructuri accesibile și incluzive și cu acces la activități relevante la sol și la nivel ridicat.
- Obiectivul metodologic și pedagogic în proiectarea activităților în aer liber se bazează pe recunoașterea copilului ca actor activ în procesul de învățare, consideră învățarea prin joc ca un principiu esențial în educația timpurie și subliniază rolul esențial al tehnologiei, care deschide oportunități inovatoare și facilitează participarea inclusivă și relevantă a tuturor copiilor.
- Planificarea și reflecția asupra fiecărui aspect al activităților în aer liber sunt esențiale pentru implementarea eficientă a educației în aer liber pentru toți copiii, inclusiv pentru cei cu mobilitate redusă. Educatorii joacă un rol esențial în modelarea experienței educative în aer liber pentru a o face inclusivă, accesibilă și atractivă. O planificare atentă în proiectarea și desfășurarea activităților de educație în aer liber poate include, dar nu se limitează la:
- Identificarea spațiilor exterioare adecvate și organizarea mediului pentru a asigura accesibilitatea pentru toți copiii.
 - Conceperea de activități care încurajează interacțiunea între copiii cu și fără deficiențe.
 - Informarea părinților despre detaliile activității în aer liber, inclusiv despre tematică, locația, ora, îmbrăcămintea necesară și opțiunile alimentare adecvate.

- Facilitarea discuțiilor individuale cu părinții copiilor cu dificultăți de mobilitate pentru a asigura o înțelegere clară a implicării copilului lor în activitate și pentru a aborda orice îngrijorare pe care le-ar putea avea.
 - Discutarea contextului activității sau experienței în aer liber cu copiii și stabilirea împreună a câtorva reguli de bază.
- Tehnologia oferă oportunități excelente pentru facilitarea activităților în aer liber și pentru conectarea experiențelor exterioare cu cele din interior. Instrumentele digitale pot fi utilizate pentru a documenta și a împărtăși aceste experiențe, ajutând copiii să reflecteze asupra lor și să le coreleze cu conceptele învățate în clasă. Filmele, videoclipurile și realitatea virtuală (VR) sunt resurse valoroase care pot aduce natura în sala de clasă, mai ales în situațiile în care accesul la spațiile exterioare este restricționat de vremea nefavorabilă, lipsa transportului sau în timpul pandemiei COVID-19. De asemenea, fotografiile și videoclipurile pot stimula imaginația copiilor și pot facilita discuții și reflecții.
- Pentru a oferi copiilor o experiență de învățare mai cuprinzătoare și pentru a integra activitățile din spațiile interioare cu cele din mediul exterior, educatorii trebuie să planifice activități complementare care să le îmbine. Este esențial să existe un dialog continuu între aceste medii pentru a se asigura că elevii beneficiază de experiențe variate care le îmbunătățesc educația și îi pregătesc pentru succesul în lumea reală. De exemplu, activitățile în aer liber pot oferi oportunități autentice care întăresc conceptele învățate în clasă. Materialele naturale, cum ar fi frunzele, pietrele și buștenii, precum și artefactele și documentele din explorările exterioare (precum desenele, fotografiile și înregistrările video) pot fi utilizate pentru a sprijini învățarea eficientă în interior.

În plus, încurajarea copiilor să împărtășească amintirile și experiențele legate de activitățile în aer liber poate stimula discuții, analiza profundă a conceptelor, dezbateră problemelor și reflecția critică.

- Crearea unui mediu de învățare incluziv și sigur pentru toți copiii, inclusiv pentru cei cu nevoi speciale, necesită furnizarea de facilități accesibile și adaptarea materialelor didactice și a metodelor de predare la diferitele stiluri de învățare. Scopul este de a garanta că fiecare copil, indiferent de nevoile sale individuale, are acces la informații într-un mediu pozitiv și favorabil. Pentru a atinge acest obiectiv, este esențial să se recunoască și să se celebreze diferențele unice dintre copii, să se implementeze strategii de predare adaptabile la nevoile fiecăruia, să se încurajeze participarea activă și să se promoveze oportunități egale pentru toți.

Crearea unor spații de învățare interioare și exterioare care să fie accesibile și favorabile incluziunii, adaptate tuturor nivelurilor de abilitate, necesită colaborare între educatori, factori de decizie, arhitecți urbani și comunități. Prin aplicarea principiilor de flexibilitate, siguranță, considerații senzoriale, design universal (UD) și colaborare, spațiile de învățare pot fi transformate în medii excelente care permit tuturor copiilor să își atingă potențialul maxim și contribuie la o educație mai incluzivă. Este esențial să se proiecteze și să se amenajeze spații pentru educație care promovează învățarea activă, autentică, ludică și experiențială pentru toți copiii, susținând astfel dezvoltarea lor holistică.

Referințe:

Barrable, A. & Booth, D. (2020). Nature Connection in Early Childhood: A Quantitative Cross-Sectional Study. *Sustainability*, 12, 375. <https://doi.org/10.3390/su12010375>

(Conexiunea cu natura în copilăria timpurie: Un studiu cantitativ transversal. *Sustenabilitate*)

Bento O. J., & H. Sands eter E. B. (2020). Affordances for physical activity and well-being in ECEC outdoor environment. *Journal of Environmental Psychology*, 69.

<https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2020.101430>. (Facilități pentru activitatea fizică și bunăstarea în mediul exterior al ECEC. *Jurnalul de psihologie a mediului*)

Bortolotti A. (2019). *Outdoor Education. Storia, Ambiti e Metodi*. Guerini Scientifica. (Educația în aer liber. Istoric, domeniu de aplicare și metode.)

Bortolotti, A., Schenetti, M., & Telese, V. (2020). Outdoor Education as potential inclusive approach. (Educația în aer liber ca posibilă abordare incluzivă)

A research into Kindergatens of Bologna Municipality. *Italian Journal of Special Education for Inclusion*, 8(1), 417-433. (O cercetare în grădinițele din municipalitatea Bologna. *Revista italiană de educație specială pentru incluziune*)

Birkeland, A. (2019). Temporal settings in kindergarten: A lens to trace historical and current cultural formation ideals? *Journal of European Early Childhood and Care Research*, 27(1), 53-67. (Setări temporale în grădiniță: O lentilă pentru a urmări idealurile istorice și actuale de formare culturală?)

Birkeland, Å., Sørensen, H.V. (2021). Time Regulation as Institutional Condition for Children's Outdoor Play and Cultural Formation in Kindergarten. In: Grindheim, L.T.,

Sørensen, H.V., Rekers, A. (Eds.) *Outdoor Learning and Play. International Perspectives on Early Childhood Education and Development*, 34. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-72595-2_7 (Reglementarea timpului ca condiție instituțională pentru jocul în aer liber al copiilor și formarea culturală în grădiniță)

Brink, J., Leimonel, T., Lipponen, L., & Kallio-Tavin, M. (2023). Open design pedagogy: Revealing openness in early childhood education with digital technology. *International Journal of education through art*, 19(2), 223-240. (Pedagogia designului deschis: Dezvăluirea deschiderii în educația preșcolară cu ajutorul tehnologiei digitale)

Bronfenbrenner, U. (2001). The bioecological theory of human development. In N. J. Smelser & P. B. Baltes (Eds.), *International encyclopedia of the social and behavioral sciences* (pp.6963–6970). Elsevier. (Teoria bioecologică a dezvoltării umane)

Carpi, L. (2024). *Educare secondo natura in e outdoor: la risposta psicomotoria ai Bisogni Educativi Naturali*. Centro studi Erickson. (Educarea conform naturii în și în aer liber: răspunsul psihomotor la Nevoile Educaționale Naturale. Centrul de studii Erickson)

Coppola, R. Tortella, P., Coco, D., & Sgrò, F. (2021). *How can the technology be integrated in Outdoor Movement Education for children and the youth with special needs?* 10.14198/jhse.2021.16.Proc2.50. (Cum poate fi integrată tehnologia în educația prin mișcare în aer liber pentru copiii și tinerii cu nevoi speciale?)

[DEHORS Project \(2021\). “Guide for the development and valorization of outdoor spaces. Intellectual Output 2.” DEVELOPING innovative learning contexts in pre-sHools’ Outdoor Spaces. https://dehors-project.eu/docs/Dehors_Guida_EN.pdf](https://dehors-project.eu/docs/Dehors_Guida_EN.pdf)

EIDD-Design for all Europe, <https://dfaeurope.eu/>

Fischetti, F., Cataldi, S., Di Terlizzi, P., Greco, G. (2020). Multilateral methodology in physical education improves coping skills, resilience and physical fitness in drug addicts. *Journal of Human Sport and Exercise*, 15 (2), 367-379. (Metodologia multilaterală în educația fizică îmbunătățește abilitățile de adaptare, reziliența și condiția fizică la dependenții de droguri)

Frederiks Dettweiler U. & Mygind E. (2020). Dansk udeskole I et international tog sammenlignende perspektiv. In (Edt.) E. Mygind. Udeskole. TEACHOUT-projektets resultater. Outdoor school. The results of the TEACHOUT project. (Școala daneză în aer liber într-o perspectivă comparativă internațională.)

Giunti, C., Lotti, P., Mosa, E., Naldini, M., Orlandini, L., Panzavolta, S., Tortoli, L. et al. (a cura di), "Avanguardie educative". Linee guida per l'implementazione dell'Idea "Outdoor education", versione 2.0 [2023], INDIRE, Firenze, 2023.

Gray, T. (2018). Outdoor learning: not new, just newly important. *Curriculum Perspectives*, 38(2),

145-149. <https://doi.org/10.1007/s41297-018-0054-x> (Învățarea în aer liber: nu este nouă, ci doar nou importantă. *Perspective curriculare*)

Güdelhöfer, I. (2016). *Outdoor Education and Inclusion of children with special needs – A case study from Germany*. Linköping University. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:942099/FULLTEXT03.pdf> (Educația în aer liber și incluziunea copiilor cu nevoi speciale - un studiu de caz din Germania)

Haraga, A. (2023). Promovarea incluziunii sociale în cadrul activităților outdoor, In Revista Profesorului, ISSN 2602-0068, ISSN-L 2602-0068, retrived from

<https://revistaprofesorului.ro/promovarea-incluziunii-sociale-in-cadrul-activitatilor-outdoor/> , on the 8.01.2024

Hedegaard, M. (2020). Children's perspectives and institutional practices as keys in a whole-ness approach to children's social situations of development. *Learning, Culture and Social Interaction*, 26. <https://doi.org/10.1016/j.lcsi.2018.04.008> (Perspectivele copiilor și practicile instituționale ca elemente-cheie într-o abordare globală a situațiilor sociale de dezvoltare ale copiilor. *Învățare, cultură și interacțiune socială*)

Hills, D., & Thomas, G. J. (2021). Digital technology in outdoor education. In G. J. Thomas, J. Dymont, & H. Prince (Eds.), *Outdoor environmental education in higher education :International perspectives* (pp. 147–159). Springer. (Tehnologia digitală în educația în aer liber)

Hills, D., van Kraalingen, I., & Thomas, G. J. (2023). The Impact of Technology on Presence in Outdoor Education. *Journal of Experiential Education*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/10538259231202452>

Hookway, J. (2022). Special Education Classroom: Creating A Safe And Inclusive Environment. <https://brainwave.watch/special-education-classroom-creating-a-safe-and-inclusive-environment/>

Ianes, D., Demo, H., & Dell'Anna, S. (2020). Inclusive education in Italy: Historical steps, positive developments, and challenges. *Prospects*, 49(3), 249-263: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11125-020-09509-7>

Jerowsky, M. & Borda, A., (2022). Virtual reality can support and enhance outdoor environmental education, The Conversation.

<https://magazine.alumni.ubc.ca/2022/environment-technology/virtual-reality-can-support-and-enhance-outdoor-environmental-education>

Kiviranta, Leena & Lindfors, Eila & Rönkkö, Marja-Leena & Luukka, Emilia. (2023). Outdoor learning in early childhood education: exploring benefits and challenges. *Educational Research*. 1-18. 10.1080/00131881.2023.2285762.

Lattarulo M., Vandelli D. (2021). Laboratori con i materiali naturali. Percorsi ed attività in sezione e all'aperto. *Scuola dell'Infanzia*. Erickson.

Landscapes for Learning. "How to make a playground wheelchair accessible". June 1, 2023. Online: <https://landscapes4learning.com/how-to-make-a-playground-wheelchair-accessible/>

Luini, L. (2023). Sguardi sulle cose fuori. *Bambini*, 39(10), 6-7.

Lynch, H., Moore, A., Edwards, C., & Horgan, L. (2020). Advancing Play Participation for All: The Challenge of Addressing Play Diversity and Inclusion in Community Parks and Playgrounds. *British Journal of Occupational Therapy*, 83 (2), 107-117. doi:10.1177/0308022619881936.

Malaguti E., & Augenti M.A. (2022). From the person to the learning environment, through an

ecological social human approach. The IEP as a real planning tool to promote inclusive education through multiple pluralistic proposals. *QTimes. Journal of Education, Technology and Social Studies*, 14(1).

Mann, J., Gray, T., Truong, S., Brymer, E., Passy, R., Ho, S., Sahlberg, P., Ward, K., Bentsen, P., Curry,

C., & Cowper, R. (2022). Getting Out of the Classroom and Into Nature: A Systematic Review of Nature-Specific Outdoor Learning on School Children's Learning and Development. In *Frontiers in Public Health* (Vol. 10). Frontiers Media S.A. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2022.877058>

Merçon-Vargas, E.A., Lima, R.F.F., Rosa, E.M. and Tudge, J. (2020), Processing Proximal Processes: What Bronfenbrenner Meant, What He Didn't Mean, and What He Should Have Meant. *J Fam Theory Rev*, 12, 321-334. <https://doi.org/10.1111/jftr.12373>

Moore, A., Boyle, B. & Lynch, H. (2023). Designing public playgrounds for inclusion: a scoping review of grey literature guidelines for Universal Design. *Children's Geographies*, 21(3), 422-441. DOI: 10.1080/14733285.2022.2073197

Morse, P. (2023). The Impact of Outdoor Recreation Activities on Individuals with Physical Disabilities: A Synthesis Project. Master's thesis, SUNY Brockport, State University of New York, Department of Kinesiology, Sport Studies, and Physical Education.

Murillo, J.F.M., González, P.H., Arjones, A., Peña, J.J.D., Sinoga, J.D.R. (2018). La Educación al Aire Libre Como Herramienta para Mejorar el Aprendizaje del Alumnado. Available online: <https://hdl.handle.net/10630/16751>

Munge, B., & Thomas, G. (2021). Managing outdoor fieldwork. In G. J. Thomas, J. Dyment, & H. Prince (Eds.), *Outdoor environmental education in higher education: International perspectives* (pp. 389–398). Springer.

Mussini I., Gilioli C., Rustichelli F., Martini D. & Gariboldi A. (2020). Progetto e/è ricerca. Approfondimenti ed esperienze nei servizi educativi per l'infanzia, Junior Edizioni p.94 <http://hdl.handle.net/11380/1226880>

Mygind E. (2020). (Ed.). Udeskole. TEACHOUT-projektets resultater. (Outdoor school. The results of the TEACHOUT project).

National Standards Authority of Ireland (NSAI) Standards. (2021). Accessibility and Usability of the Built Environment – Functional Requirements.” I.S. EN17210:2021&LC:2021. Dublin: NSAI.

Onida, M. C. (2021). La Terra, tra indoor e outdoor, per un'educazione ecologica. Zeroseiup.

<https://www.zeroseiup.eu/la-terra-tra-indoor-e-outdoor-per-uneducazione-ecologica/>

Özgem, K. & Akçıl, U. (2022). An Investigation of Preschool Level Out-of-Class Education Activities in Finland, Estonia, Ireland, and Turkey within the Framework of 21st Century Skills. *Sustainability* <https://doi.org/10.3390/su14148736>

Passy, R., Blackwell, I. (2022). Natural Connections: Learning About Outdoor-Based Learning. In: Jucker, R., von Au, J. (Eds) *High-Quality Outdoor Learning*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-04108-2_18.

Pozzo, E., & Alastra, V. (2021). Dare voce ai bambini attraverso la metodica del photovoice: gli ambienti e la vita scolastica ripensati ai tempi del Covid 19. *Journal of Health Care Education in Practice*, 3(Journal of Health Care Education in Practice VOL. 3/1), 115-118.

Reggio, G., Lentini, R., Benatti, D. & Ceresa, F. (2023). Rinnovare gli sguardi. Osservare il fuori per cambiare (anche) dentro. *Bambini*, 39(8), 36-40.

Rojo-Ramos, J., Manzano- Redondo, F., Barrios-Fernandez, S., García-Gordillo, M.A., & Adsuar, J.C. (2021). Early Childhood Education Teachers' Perception of Outdoor Learning

Activities in the Spanish Region of Extremadura. *Sustainability* 13, 8986. <https://doi.org/10.3390/su13168986>

Schenetti, M., & Pera, C. L. (2021). Riscoprire il gioco all'aperto per innovare i servizi educativi e le competenze professionali degli adulti. *IUL Research*, 2(4), 120-132.

Schenetti, M., & Petrucci, L. (2023). Promoting Inclusive Education Through Participatory Design of Outdoor Learning Spaces: Insights from Italian Educational Services. *L'integrazione scolastica e sociale*, 4(22), 6-24.

Stavrianos, A., & Pratt-Adams, S. (2022). Representations of the Benefits of Outdoor Education for Students with Learning Disabilities: A Thematic Analysis of Newspapers. *Open Journal of Social Sciences*, 10, 256-268. <https://doi.org/10.4236/jss.2022.106020>

The Center for Universal Design (1997). The principles of universal design, Version 2.0. Raleigh: North Carolina State University. http://www.design.ncsu.edu/cud/about_ud/udprincipleshtmlformat.html

Thomas, G. J. (2019). Learning to be a group facilitator in outdoor education: Using self-awareness to overcome fears and be fully present. *Journal of Adventure Education & Outdoor Learning*, 19(4), 287-300. <https://doi.org/10.1080/14729679.2018.1509720>

Thomas, G. J. (2021). Intentionality for outdoor educators. In G. J. Thomas, J. Dymont, & H. Prince (Eds.), *Outdoor environmental education in higher education: International perspectives* (pp. 135-145). Springer.

Van Dijk-Wesselius J.E, van den Berg A.E., & Maas J and Hovinga, D. (2020). Green Schoolyards as

Outdoor Learning Environments: Barriers and Solutions as Experienced by Primary School Teachers. *Frontiers in Psychology*, 10, 2919. DOI: 10.3389/fpsyg.2019.02919

Villa, F. (2021). Fare ricerca in contesti educativi all'aperto: alcune riflessioni metodologiche sugli strumenti video. In *La responsabilità della pedagogia nelle trasformazioni dei rapporti sociali. Storia, linee di ricerca e prospettive. Atti Junior Congresso Nazionale SIPED* (pp. 331-339). Pensa Multimedia.

Vladescu, E. (2022): Învățarea bazată pe competențe din perspectiva educației outdoor, In: *EDICT – Revista educației* (ISSN 1582 – 909X), <https://edict.ro/invatarea-bazata-pe-competente-din-perspectiva-educatiei-outdoor/>, accessed on 16.01.2024

Vygotsky, L. S. (2016). Play and its role in the mental development of the child. *Soviet Psychology*, 5(3), 6–18.

UNESCO (2021). *Reimagining our Futures Together: A new social contract for education*. France.

Wattchow, B. (2021). Place-responsiveness in outdoor environmental education. In G. J. Thomas, J.

Dyment, & H. Prince (Eds.), *Outdoor environmental education in higher education: International perspectives* (pp. 101–110). Springer.

Image Source: Freepik

Parteneri:

